

SUCOT 5736

Sentimentul apropierei divine

Obștea evreiască străbate în fiecare an o perioadă austeră de 40 de zile, inaugurată prin Selihot, luna Elul și încununată prin cele zece prime zile din Tișri, zile cutremurătoare, Yamim Noraim.

Decada care începe prin solemnitatea pocăinței, Roș Hașana, și se încheie prin aceea a iertării, Iom Kipur, reprezintă o chemare pentru toți filii iudaismului de a se apleca asupra trecutului lor, asupra celor făptuite, de a reflecta profund asupra sensului moral al destinului lor, de a proceda la un examen de conștiință.

Citeva zile după această perioadă încărcată de meditație și gravitate, începe o perioadă de șapte zile de voiești, cu Sucot, „sărbătoarea corturilor”, caracterizată prin originile sale agricole, istorice, religioase.

Stabiliți în Țara sfântă, evreii celebrău în miezul toamnei sfârșitul anului agricol. Hag Haasif. O dată viile culese, grânele adunate, fructele strînse, oamenii se bucurău de roadele muncii lor. În așteptarea noului an, în Templul din Ierusalim, în timpul rugilor pline de fervoare, ei agita buchetul compus din „arba minim” — cele patru feluri — în direcția celor patru puncte cardinale, spre cer și spre pământ, cerind Atotputernicului să-i binecuvinteze cu ploi aducătoare de recolte bogate în noul an agricol.

În sensurile ei cele mai profunde, originea sărbătorii de Sucot își află izvorul în Tora: „Șapte zile să locuiți în corturi. Ca să știe neam de neamul vostru că am pus filii lui Israel să locuiască în corturi, când i-am scos din Mitzraim” (Leviticul XXIII, 42-43). Dincolo, însă, de sensul biblic, al rememorării pribegiei de 40 de ani prin deșert și a provizoratului și privațiunilor implicate de acea perioadă de imense greutăți din viața unei întregi generații. Suca are o semnificație încă mai profundă, care ține de însuși sensul vieții credincioșului, de relația dintre om și divinitate.

Tradiția iudaică insistă că această „reședință provizorie” pentru cele șapte zile de sărbătoare, Suca, trebuie considerată de credincios o locuință permanentă în care își duce viața, mănâncă, studiază, își învață copiii, își invită rudele și prietenii, se roagă într-o atmosferă de fervoare și spiritualitate elevată care-l face să se pătrundă de sentimentul prezenței divine. Sărbătorita imediat după Iom Kipur, Sucot este legată de Ziua Iertării într-un sens subliniat cu limpezime de tradiție:

„Ați consimțit la un efort pentru a vă convinge de necesitatea și urgența îmbunătățirii comportării voastre, v-ați străduit să vă învingeți comoditatea și rutina, ați implorat iertarea faptelor voastre nedemne, ați promis să îndreptați faptele voastre viitoare pe făgașul perfecțiunii morale și al religiozității. E nevoie de eroism pentru ca, de la o zi la alta să lei hotărâri de o asemenea importanță, să renunțați la concepții și comportări greșite, la pasiuni și la un mod de viață care te-au dominat până mai ieri și cu care erai obișnuit”.

Aceiași tradiție, în marea și constanta ei perspicacitate, te sfătuiește și îți sugerează:

„Părăsește-ți locuința obișnuită! Construiște-ți un cort care va fi timp de șapte zile reședință permanentă a ta și a familiei tale. Respiră, în acest adăpost fragil, aerul de afară. Acolo, în acea liniște, mai aproape de natură, te vei regăsi pe tine însuși, vei descoperi mai ușor

și mai bine forța care te va menține în hotărârile spre perfecțiune și spre mai bine. Seara, vei ridica privirea prin acoperișul plin de ochiuri al adăpostului improvizat și vei fi, astfel, mai aproape de stelele scintilătoare, de creator. În timpul zilei, în adăpostul tău deschis, razele soarelui te vor scălda cu lumina lor binefăcătoare. Trăind astfel, în plină natură, departe de ambianța obișnuită a casei tale, vei rupe cu traiul rutinier. Această ruptură va fi oglinda voinței și hotărârii tale de a rupe cu tot ce era rău în trecut, de a corecta erorile. Dacă, în această locuință temporară, simbol al fragilității pământului, vei medita, te vei ruga și vei încerca sentimentul dependenței de Dumnezeu, dobândind totodată conștiința că viața are un sens și că ea merită să fie trăită”.

Prin mesajul fragilului cort de Sucot, Tora și tradiția iudaică ne invită la bucurie, mai aproape de natură, pentru a ne smulge din atmosfera de gravitate a lui Iom Kipur. Sucot este singura sărbătoare carea Tora îi asociază de trei ori menționarea cuvintului „bucurie”. Glăsuiește Tora: „Te vei bucura de această sărbătoare, tu, soția ta, fiul tău, fiica ta, servul tău, roaba ta, străinul, orfanul și văduva care trăiește în orașele tale. Vă veți bucura în fața Domnului vostru etern. Tu nu vei fi decit bucurie”.

„Vehaita ach sameah!” — tu nu vei fi decit bucurie! Este acesta un apel la bucurie spirituală, la acel optimism robust pe care ți-l dă sentimentul apropierei de natură și de Creator.

Mesaje de Roș Hașana 5736

Cu prilejul noului an 5736, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a primit și adresat mesaje de felicitări unor proeminenți personalități ale vieții evreiești, printre care: dr. Nahum Goldman, președintele Congresului Mondial Evreiesc; Ygal Allon, vicepreședinte și ministru de externe al statului Israel; dr. Itzhak Rafeal, ministrul cultelor al statului Israel; Shlomo Goren, Șef rabinul statului Israel și Ovadia Josef, Șef rabinul sefard; Immanuel Jacobovitz, Șef rabinul Marii Britanii; Jacob Kaplan, Marele rabin al Franței; Moise Fișman, Șef rabinul obștii evreiești din Moscova; Arie Dulczin, conducătorul Agenției Evreiești; Jack Weiler, președinte și Samuel Haber, vicepreședinte al Joint-ului; F. Lautenberg, pre-

Realizările obștei le cunoaștem și le prețuim cum se cuvine. Și totuși, le descoperim parcă de fiecare dată și prețuirea noastră sporește încă și mai mult când vedem surpriza și admirația pe care aceste înfăptuiri — cu care noi ne-am

U.R.S.S. (d-na și d. ing. Moise Tandelnik, președintele Comunității evreiești din Moscova) și Israel (d-na și d. Itzhak Artzi, locțiitor al primarului orașului Tel Aviv). Prezența în același timp la București a acestora a fost o coincidență sem-

În cabinetul Eminenței Sale: convorbire cordială cu d. rabin Azriel Miller

obișnuit și deci ni se par naturale — le trezesc în sufletele oaspeților din afară. Cum s-a împlinit în aceste săptămâni, când în mijlocul nostru s-au aflat oaspeți din S.U.A. (d-na și d. rabin Azriel Miller, președintele Clubului președinților marilor organizații evreiești din America);

nificativ, ilustrând faptul că sintem o comunitate deschisă, care întreține bune relații cu toate obștile evreiești din lume.

Oaspeții au avut convorbiri cu Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen și cu ceilalți conducători ai Federației Comunităților Evreiești, într-o atmosferă de cordialitate, sinceritate deplină și respect reciproc. Au vizitat de asemenea lăcașe de rugăciune, instituții și așezăminte de cult, cultură și asistență din Capitală, luând cunoștință concret, la fața locului, de activitatea pe aceste țărmuri. De fiecare dată, și-au exprimat interesul viu și admirația pentru cele văzute.

KABALAT ȘABAT LA TEMPLUL CORAL

Primirea solemnă a oaspeților de către obștea bucureșteană a avut loc în cadrul serviciului divin de Kabalat Șabat din ziua de 29 august a.c. Ca deobicei, Templul coral, feric luminat, era plin de credincioși. Serviciul divin a fost oficiat de d. prim cantor W. Harnik, acompaniat de corul dirijat de maestrul A. Schwartz.

În cadrul predicii, Eminența Sa a prezentat pe oaspeți, exprimându-și satisfacția de a-i putea primi în condițiile deplinei libertăți religioase garantate de Cons-

(Continuare în pag. III-a)

INTERVIU

acordat revistei noastre de d. rabin Azriel Miller, președintele Clubului președinților marilor organizații evreiești din S.U.A.

nesc apar și dispar la orizont iar convorbirea noastră se desfășoară pe fondul sonor al roșilor de tren.

— De obicei, orice om care vine în contact pentru întâia oară cu o realitate nouă duce cu sine unele reprezentări anterioare despre această realitate, pe care și le-a format din cele auzite sau citite. V-aș ruga să ne spuneți acum, la capătul călătoriei Dv., în ce măsură imaginea prealabilă a corespuns sau nu cu cele văzute în obștea noastră...

— În cazul nostru, realitatea a depășit cu mult așteptările. Cu mult, foarte mult... Și până a venit știm că în România există o comunitate cu o autentică viață evreiască. Mi-era cunoscut că în țară există deplină libertate religioasă și credeam că știu ceea ce înfăptuiește eminentul Dv. conducător spiritual și distinsul meu prieten Șef rabinul Rosen.

— De unde, dacă mi-e îngăduită întrebarea, știți toate acestea?

— În epoca noastră informațiile circulă în toate sensurile, iar viața evreiască nu face excepție. Și apoi, nu uitați, că de mai mulți ani mă număr printre cititorii „Revistei cultului mozaic”...

— Asta ne bucură și ne onorează. Dar să revenim la întrebare. Așadar, în ce măsură prezența Dv. aici a adăugat sau chiar a modificat reprezentarea anterioară?

— Într-adevăr, a modificat-o în mare măsură. Vreau să spun, ca să fiu pe deplin înțeles, că am fost uimit de nivelul și calitatea vieții evreiești de aici. Știam și până acum că dr. Rosen este un conducător spiritual înăscut, un om ieșit din comun, cu nescăpată energie și talente deosebite, dar ceea ce a realizat în cadrul obștei sale este pur și simplu uimitor. De la distanță aceste lucruri nu apar, poate, tuturor în adevăratele lor dimensiuni. Trebuie să vii aici ca să le înțelegi. În ce mă privește, îmi pare rău că n-am venit mai demult, spre a-mi preciza poziția în lumina realităților de la fața locului.

— În ce sens?

— În sensul că am înțeles acum multe lucruri pe care nu le înțelegeam înainte de a veni în România.

— Dr. Nahum Goldmann, care ne-a vizitat de mai multe ori, a afirmat că realizările obștei evre-

(Continuare în pag. V-a)

VICTOR RUSU

Vizită protocolară

În ziua de 10 septembrie a.c. Excelența Sa d. Yohanan Cohen, ambasadorul statului Israel la București cu soția, împreună cu d. Mordehai Avgar, ministru-consilier cu soția și Shlomo Barkay, secretar de ambasadă cu soția, au făcut o vizită protocolară Eminenței Sale d-lui Șef ra-

bin și d-nei dr. Rosen, prezentându-le tradiționalele felicitări cu prilejul noului an mozaic 5736.

Eminența Sa a transmis coreligionarilor din Israel sacerdotale binecuvântări de pace și prosperitate.

Întrevederea s-a desfășurat într-o atmosferă cordială.

I. A. Candrea, lingvist și filolog

Volumul cu același titlu*, datorat unei autoare cu o întinsă arie de interese științifice, constituie un bun prilej pentru a evoca viața și activitatea lui I. A. Candrea, „clasic al culturii românești” (p. 19), aflat la loc de frunte „în galeria personalităților proeminente care au dat strălucire lingvisticii și filologiei române în prima jumătate a secolului al XX-lea” (p. 61).

Născut la București, la 7 noiembrie 1872, dintr-o familie numită Hecht, originară din Galați, I. A. Candrea a urmat liceul „Gh. Lazăr”, iar apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Își continuă studiile la Paris, după care revine în țară și funcționează timp de un deceniu ca profesor de liceu. Din 1913 își desfășoară activitatea în cadrul Universității din București, fiind numit, în 1927, profesor titular la catedra de dialectologie și folclor românesc. A deținut acest post până în 1936, când iese la pensie. În 1950 se stinge din viață.

I. A. Candrea debutează pe tărâmul cercetărilor științifice de timpuriu. Primele sale lucrări datează din 1894, când era încă student. La început a semnat Candrea-Hecht, iar apoi numai Candrea, după numele unui cărturar al vremii. A cultivat, cu dăruire și mîgăla, un teritoriu tematic vast, pe care l-a fertilizat cu gândirea sa pătrunzătoare și inspirată, în vecnică mișcare și neastîmpăr.

O idee de bază, care străbate ca un leitmotiv opera sa, este aceea a latinității limbii române. Promovată într-o seamă de lucrări, care, sub raportul dat, pot fi socotite pregătitoare, această idee își găsește o deplină intruchipare în „Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine” (1937—1914), redactat în colaborare cu Ov. Densușianu. Deși neterminat (ultimul cuvânt la care s-a ajuns este verbul *a putea*), dicționarul în discuție se impune și azi ca un instrument de lucru de mare autoritate, util deopotrivă cercetătorului limbii române, cit și celui al oricărui idiom romanic. Sintetizând rezultatele investigațiilor etimologice de pînă atunci, dicționarul vine, totodată, și cu netăgăduite inovații, printre care și consemnarea sistematică a influențelor exercitate de limba română asupra limbilor vecine.

O altă lucrare lexicografică proiectată a fi realizată în comun de către cei doi oameni de știință este și „Dicționarul general al limbii române din trecut și de astăzi”, din care însă nu a apărut decît o singură fasciculă, în 1909, cuprinzînd litera A. Este cazul să amintim aici că lui Ovid Densușianu i se propusese, în 1905, să preia, alături de Sextil Pușcariu, conducerea dicționarului Academiei Române. Dar intrucît lui Ov. Densușianu nu i s-a satisfăcut cererea ca I. A. Candrea să fie desemnat colaborator al său, el a declinat oferta ce i se făcuse, pentru a putea concura în voie cu amicul și colegul său, în afara forului academic.

I. A. Candrea și-a continuat însă truda de lexicograf, ajutat doar de soția sa, și, la capătul a 22 de ani de eforturi fără preget, scoate la lumină masivul „Dicționar enciclopedic ilustrat „Cartea românească” (București, 1931), cel mai de seamă dicționar al limbii române elaborat individual. „Am făcut tot ce e omeneste posibil — se destăinuiește în „Prefață” autorul —, jertfind o bună parte a vieții, muncind ani îndelungați cite 16 ore pe zi ca să adun într-un mănunchi florile răzlețe pe ici pe colo ale graiului românesc pe care să-l pun ca drag la îndemîna oricui...”. Și într-adevăr, totul este remarcabil la acest dicționar ieșit din mîna unui lexicograf ideal: dimensiunile impresionante ale listei de cuvinte, amplasarea bibliografiei utilizate, claritatea și precizia definițiilor, datele sensurilor, valoarea științifică și artistică a ilustrațiilor (parte din ele lucrate cu mult talent chiar de autor), bogăția citatelor și expresiilor — și nu în ultimul rînd judiciozitatea explicațiilor etimologice. „Candrea este, cu siguranță, cel mai bun etimolog al nostru”, afirma de curînd acad. Iorgu Iordan („Istoria științelor în România. Lingvistică”, București, 1975, p. 90).

Dicționarului i s-au adus unele obiecte în legătură cu marele număr de neologisme inserate în paginile sale, fără a se ține probabil, în măsură suficientă seama că autorul și-a conceput lucrarea ca pe o oglindă vie a limbii epocii sale, înregistrînd obiectiv și conștiinșos nu-

meroasele achiziții de vocabular — foarte multe cu caracter terminologic — din primele decenii ale secolului nostru.

Dicționarul mai cuprinde și o anexă de nume proprii, a căror explicație, de factură enciclopedică, a revenit lui Gh. Adamescu. Această ultimă secțiune, inferioară părții dinții, nemulțumește prin lipsa de metodă și erori faplice.

La reușitele lexicografice ale lui I. A. Candrea a contribuit, desigur, cunoașterea temeinică a limbii vechi, demonstrată în marea sa operă filologică, închinată unor neperitoare monumente de limbă și de cultură din zorii scrisului românesc, „Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte Psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavoneste”, vol. I—II, București, 1916.

Volumul I reprezintă un aprofundat studiu, de proporții apreciabile, al manuscriselor și tipăriturilor sușane analize. Valoarea lui — în pofida eroziunii, inevitabile, în timp, suferite, într-o măsură, de carcasa sa de lea — iese cu atât mai pregnant în evidență, cu cît numeroase alte ediții de texte vechi sînt liosite propriu-zis de un studiu, pe care-l substituie — și acesta nu totdeauna — cu o introducere, de mîrime variabilă.

Volumul al II-lea conține textul Psaltirii Scheiene în transcriere latină și două glossare, unul român-slav, altul slav-român. I. A. Candrea nu reproduce însă sîndoma textul Psaltirii Scheiene, ci, comparînd diverse versiuni ale Psaltirii, caută să reconstituie limba prototipului lor comun, așa cum îl ceruse Comisia Istorică a României, care-l încredințase lucrarea. (Personal I. A. Candrea nu era partizanul unei atare metode, după propria-i confesiune din scrisoarea adresată, în 1943, fostului său elev Jacques Byck. A se vedea și volumul de „Studii și articole” ale lui J. Byck, București, 1967, p. 16—17, apărut tot sub îngrijirea Floricăi Dimitrescu.) De aici un sir întreg de intervenții în textul Psaltirii Scheiene, calificate adesea ca subiective și arbitrare. Se pierde totuși din vedere că un asemenea mod de a pune problema e învaloarează aproape cu o mișune de nelăcredere față de metoda reconstrucției

lingvistice în genere, aplicată cu mult succes, precum se știe, la limbile de la care nu s-au păstrat mărituri scrise. Din acest din urmă punct de vedere, reconstrucția particularităților fonetice ale prototipului din care-și trag obârșia Psaltirea Scheiană și celelalte este departe de a reprezenta simplul rod al imaginației sau al interpretării subiective a cercetătorului. Dimpotrivă, ea se înfăptuiește după criterii din cele mai riguroase, cu luarea în considerație a unor anumite constante statistice: „Am înlocuit... — notează I. A. Candrea — unele forme care prezentau un fonetism mai recent prin altele care reproduceau fonetismul vechi, în cazul cînd acestea din urmă apăreau în text mult mai des decît cele dintîi”. Neîndoindu-ne, respectarea fidelă a textului învederează multe și incontestabile avantaje, printre care, posibil, și cel al prudenței, deși este arbiror sigur că I. A. Candrea nu se pulea, structural, prevalea de un asemenea considerent. Pentru a reduce la minimum riscul inducerii în eroare a cititorului, I. A. Candrea însușile, în aparatul critic de pe fiecare pagină a ediției sale, toate variantele fonetice, grafice sau morfologice pe care a crezut de cuvință să le rețușeze în transcriere. Asadar I. A. Candrea propune, nu impune propria sa viziune lectorului, acestuia fiindu-i asigurată posibilitatea confruntării formei existente în manuscrisul Scheian cu cea modificată din ediția tipărită și deci, implicit, libertatea opțiunii. Meritul lui I. A. Candrea constă în imaginea panoramică pe care a oferit-o asupra principalelor texte din secolele XVI—XVII ale Psalmlor, reunite într-o ediție comparativă fundamentală, chiar cu scăpările observate pe alocuri.

Tabloul multilateralei creații a lui I. A. Candrea ar fi incomplet dacă n-am menționa contribuțiile sale — unele neîncheiate sau rămase în proiect și în alte compartimente ale științei limbii sau adiacente acesteia, pe care le-a frecventat cu egală competență și pasiune, fie că era vorba de dialectologie (bunăoară „Graiul din Țara Oașului” se înscrie ca prima monografie dialectală în românește), de toponimie și onomastică, de relațiile lingvistice româno-albaneze, de cultivarea limbii sau de predarea ei. Deosebit de activ a fost I. A. Candrea în domeniul folclorului și etnografiei, deoarece în chip firesc datinile, obiceiurile și credințele moștenite din strămoși el le vedea indisolubil legate de viața spirituală a poporului, a cărei formă de expresie era limba. Ca tot ceea ce leșea de sub fecunda-i pană, scrierile sale de orientare folclorică vădesc erudiție și intuiție, dublate de o prodigioasă informare și de o neîntrecută capacitate asociativă.

Cele de mai sus sînt încă o dovadă că memoria lui I. A. Candrea nu poate fi cu adevărat omagiată decît prin repunerea în circulație a tuturor scrierilor care poartă prestigioasă semnătură. Pe linia acestui desiderat, inițiativa Floricăi Dimitrescu de a restitui contemporanilor fie și sub formă de pagini alese — acestea ocupă circa două treimi din volumul pe care l-a alcătuit — o operă recunoscută ca model de metodă și de rigoare științifică se profilează ca un început promițător și de bun augur.

I. CARNIOL

EDITARE

În editura pariziană „Librairie Colbo” a apărut Biblia bilingvă ebraico-franceză. Volumul, numărînd 2 780 de pagini, este menit să ușureze accesul la textul original al celor ce nu au cunoștințe solide de limba ebraică.

19 000 DE ARTICOLE

Produsele Combinatului de articole tehnice din cauciuc de la Pitești își fac tot mai mult simțită prezența atît pe piața internă cît și pe cea externă. În minier și siderurgie se utilizează cu excelențe rezultate benzile transportoare produse la Pitești, iar în industria constructoare de autoturisme, autocamioane și autobuze, se folosesc larg garniturile de cauciuc de tot felul, realizate la întreprinderea piteșteană. Pînă în prezent, numărul produselor realizate în combinat a ajuns la 19 000. Numai în primul semestru al anului în curs au fost asimilate 300 de produse noi.

„MIRACOLUL TECHIRGHIOI”

Cu ani în urmă, un grup de cercetători au dat publicității o serie de date despre lacul Techirghiol care păreau astronomice la vremea aceea. Lacul conținea, după calculele lor, n miliard șase sute de milioane kilograme de nămol, aproape 40 miliarde litri apă, 272 362 vagoane clorură de sodiu, 33 476 vagoane sulfat de magneziu, 559 vagoane bromuri, 1015 vagoane sulf, 368 vagoane fier etc. O evaluare recentă atestă că rezervele lacului sînt în creștere și suficiente pentru încă o jumătate de mileniu de acum înainte. Practic însă, ele sînt inepuizabile, pentru că flora și fauna lacului „fabrică” în continuare noi cantități de săruri minerale care contribuie la lecuirea a numeroase afecțiuni.

CURSORI

S-au încheiat cursurile unei noi serii de participanți la programele Centrului internațional — CEPECA de perfecționare a pregătirii cadrelor din țările în curs de dezvoltare, organizate de Academia „Ștefan Gheorghiu”. La aceste programe, care au avut ca obiect specializarea în organizarea producției și a muncii, organizarea activității de perfecționare a personalului, cercetări operaționale și marketing, au participat cursanți din 15 țări, din Africa, America Latină, Asia și Europa. Programele au constatat din prelegeri, dezbateri, lucrări de laborator, vizite de studiu și documentare în unități din diferite sectoare de activitate.

HALĂ MODERNĂ

La șantierul naval din Galați a fost dată în folosință o nouă și modernă hală de asamblare a navelor. Noua hală are o suprafață de peste 16 000 mp., este prevăzută cu patru poduri rulante de 50 tone-fortă precum și cu instalații dintre cele mai moderne de oxigen, acetilenă și pentru condiționarea aerului. Hala ese amplasată în imediata vecinătate a docului uscat unde urmează să înceapă încă din anul acesta construirea navelor de 55 000 tdw.

TABARA TALENTELOR

Elevi de liceu, cîștigători ai unor concursuri de poezie și proză, precum și profesori de limbă și literatură română din diferite județe ale țării s-au întrînit la Botoșani, în cadrul unei tabere naționale care a funcționat două săptămîni. Această „tabără a talentelor” a avut menirea stimulării preocupărilor artistice ale elevilor.

Manuel Menicovici

A trecut în lumea umbrelor un sfios și un cărturar: Manuel Menicovici, om de condei și de inimă, jurist și publicist multînțezat cu har.

Pe parcursul citorva decenii, el a desfășurat o vastă activitate de prețuit colaborator al revistelor democratice de pe vremuri. A continuat-o și după 23 August 1944.

Nota dominantă a publicisticii sale a fost onestitatea. A crezut în misiunea sa, a crezut în chemarea ziaristului care nu se mulțumește să înregistreze și să comenteze evenimentele, dar să și contribuie prin scrisul său la umanizarea omului.

Încă acum o jumătate de veac și mai bine, Manuel Menicovici a publicat în Cuvîntul liber seria 2-a (de sub conducerea lui Eugen Filotti) și apoi în seria a 3-a a aceluiași publicații de stînga (de sub conducerea lui Tudor Teodorescu-Brañiste) impresionante prin vehemența lor sinceritate, articole antifasciste. Ele aparțineau unui militant, pe cît de talentat, pe atît de intransigent, al democrației active, al luptei împotriva discriminărilor rasiale, a obscurantismului, a reacțiunii, — a celor mai negre reacțiuni.

În 1934, cînd hitlerismul s-a instalat în patria lui Goethe, cînd picla nazistă încerca să cîrtopească lumea, Manuel Menicovici, alături de ceilalți scriitori și ziaristi democrați, s-a ridicat în chip hotărît împotriva forțelor oarbe ale întunericului. Ne aducem aminte de aspra, dar dreaptă condamnare a hitlerismului, a ororilor pe care acesta le-a săvîrșit, din articolele scrise de Menicovici.

Ridicîndu-se împotriva prejudecăților rasiale, Manuel Menicovici a vestit, cu un condei fierbinte pe cît de obiectiv, antisemitismul. Articolul său „De ce sîntem antisemiti” publicat în numărul 95 al revistei Cuvîntul liber (1934) satirizează și condamnă obscurantismul și reprovădăuitorii urii de rasă și a sovinsmului.

După 23 August 1944 a continuat să scrie și să publice în „România liberă”. „Veac nou”, „Răspîntia” etc.

A trecut prin viață discret și a muncit tot așa.

I. PELTZ

* Florica Dimitrescu, I. A. Candrea lingvist și filolog, Editura științifică, București, 1974.

CU OCHII OASPEȚILOR...

(Urmare din pag. 1-a)

tituția României socialiste. În această seară, a spus Eminența Sa, în acest sfânt lăcaș, se află reuniți reprezentanții marii majorități a poporului evreu. Se află aici vechiul și distinsul meu prieten rabinul Azriel Miller, care reprezintă pe cei peste 6 milioane de evrei din America; d. Moise Tandelnik, care înfățișează aici pe cei peste 3,5 milioane de evrei din U.R.S.S. și se află d. Itzhak Artzi, reprezentând pe cei 3 milioane de evrei din Israel. Sintem fericiți să le adresa tuturor cu deopotriva căldură și dragoste frățească tradiționalul salut ebraic *Baruhim Habaim*. Binecuvântați fie cei ce vin în numele Domnului, cu inimă curată și gânduri frățești!

După ce a scos în evidență legăturile frățești, cu vechi și trănicioare tradiții, dintre obștea evrească din România și coreligionarii din America și U.R.S.S., ca și dragostea noastră față de Tora sfântă și cei ce locuiesc în Sion, Eminența Sa a continuat arătând că obștea evrească din România — cu o istorie de peste 500 de ani — își continuă existența, cu toate așezămintele și instituțiile de cult, cultură și asistență, în condiții de deplină libertate ale socialismului. Numai noi sintem în măsură să cunoaștem cel mai bine problemele noastre, de aceea nu îngăduim nimănui să vorbească, în nici o împrejurare, în numele nostru. Nu sintem evreii tăcerii, dimpotrivă, ne-am exprimat și ne exprimăm punctul de vedere în mod deschis, oriunde și în orice împrejurare, la București și la New York, la Geneva ca și la Tel Aviv. Acest lucru, într-un total firesc și de la sine înțeles, a fost recunoscut și de recenta sesiune a Congresului Mondial Evreiesc, care a adoptat în unanimitate rezoluția prin care exprimă respect și prețuire pentru „acest bine organizat organ reprezentativ al unei colectivități dintr-un stat socialist”.

Salutind prezența fiecăruia dintre oaspeți, Eminența Sa a subliniat că d. rabin Miller se află pentru prima dată în țară și că va avea de acum acum posibilitatea de a lua cunoștință de realitățile noastre și de a-și forma astfel o idee exactă în ce ne privește. D-sa se va putea convinge direct că, rămânând atașați și fiindu-ne scumpă în aceste trei decenii ideea reunificării familiilor, am urmărit, în același timp, neobosiți, să asigurăm celor rămași să trăiască în cadrul obștei instituțiilor și așezămintelor de cult, cultură și asistență de care au trebuință, spre a fi mai departe buni evrei — la fel de buni ca și cei plecați să-și reunească familiile — și totodată cetățeni loiali, cu drepturi și îndatoriri egale cu toți cetățenii României socialiste.

Subliniem cu mulțumire — a spus Eminența Sa — că în tot acest răstimp am izbutit să armonizăm atât interesele unora cit și ale altora.

Rabinul Azriel Miller a mulțumit pentru invitația ce a primit din partea d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen și care i-a dat posibilitatea de a vizita obștea din România. D-sa și-a exprimat respectul și prețuirea față de această obște, simțăminte de prietenie și admirație față de conducătorul ei spiritual, pe care l-a definit ca pe „una din personalitățile de vază ale iudaismului contemporan”. În continuare, a subliniat importanța existenței unei comunități evreiești bine organizate în România, ca și datorită morală de încumbă factorilor evreiești de răspundere de a sprijini această comunitate. Principiul umanitar al reunificării familiilor — a spus d-sa — nu înseamnă cîtuși de puțin negarea sau diminuarea rolului comunității. Dimpotrivă, între ele există o strînsă concordanță, ambele fiind la fel de importante pentru viitorul iudaismului.

DI. ing. Moise Tandelnik a adus salutul fraților și surorilor din comunitatea evreilor din Moscova. Scoțind în evidență schimbările profunde ce au survenit în viața acestei comunități după 1917, a arătat că în marea lor majoritate membrii săi dețin o înaltă calificare profesională și culturală. D-sa și-a exprimat admirația pentru cele văzute în România, pentru felul cum este organizată și condusă obștea noastră.

DI. Itzhak Artzi a adresat salutul locuitorilor celui mai mare oraș evreiesc,

În mijlocul coreligionarilor din Dorohoi.

Tel Aviv. Ca unul plecat cu mulți ani în urmă de pe aceste meleaguri, și-a exprimat emoția și bucuria de a fi putut constata marile progrese înregistrate pe toate țărmurile, admirația pentru politica înțeleaptă, profund umanistă a României socialiste.

După serviciul divin, la restaurantul ritual al Federației a avut loc o masă de Oneg Sabat. Printre invitați s-au aflat conducătorii Federației și ai Comunității bucurestene, distinși intelectuali, fruntași ai obștei, cursanți și profesori de la Talmud Tora. Corul, dirijat de d. V. Scolnik a executat un bogat program de zmirot, cîntece de Șabat și din folclorul ebraic. Masa a decurs într-o atmosferă de elevație, de bucurie curată sărbătorească.

ȘABAT LA BUCUREȘTI

Șabatul petrecut la București a oferit oaspeților un program bogat, adevărat zilei sfinte. Dimineața, au luat parte la serviciul divin de la sinagoga „A. B. Zissu”. În acest sfânt lăcaș s-a rugat părintele păstorului nostru spiritual, gaonul rabi Avram Leib Rosen, al cărui *Iarțait* (pomnire) este în a doua zi de Roș Hasana. Ca în fiecare an, din dragoste filială și adică pietate, Eminența Sa vine în preajma și în ziua comemorării să se roage în această sinagogă. După rugăciune, comitetul a oferit un *Kiduş*. Eminența Sa a rostit Divrei Tora, înțelepte comentarii ale pericopei săptămânale.

Masa de Șabat oaspeții au luat-o împreună cu d-na și d. Șef rabin dr. Rosen. După masă, oaspeții au asistat la prelegerea ținută de Eminența Sa în cadrul cursului talmudic Hevra Șass, în memoria eruditului d-sale părinte, ale cărui scrieri sînt în curs de editare la Ierusalim. DI. rabin Azriel Miller a rostit Divrei Tora, comentarii la pericopă.

Seara, în sala de recepție a Templului coral, a avut loc masa de *Șaloș seudat*. A vorbit d. prim-rabin I. M. Marilus.

O ZI CIT O SAPTĂMINA

Următoarele 24 de ore au fost calificate de d. rabin Miller „o zi cit o săptămîna”. În dorința de a le da puțină să vadă cit mai mult lucruri, programul a fost, într-adevăr, încărcat la maximum. Începută puțin după ora 10 seara, în Gara de Nord, călătoria și programul au luat sfîrșit a doua seară, puțin înainte de ora 24. În acest interval au fost vizitate comunitățile din Suceava, Dorohoi, Botoșani și Iași, un mare număr de lăcașe de rugăciune, așezăminte de cultură și asistență etc.

Spațiul nu ne îngăduie să ne oprim pe larg — așa cum s-ar cuveni și am dori — asupra fiecărui moment al vizitei. De aceea ne vom mulțumi a înfățișa doar unele aspecte mai caracteristice.

La ora 5 dimineața, Eminența Sa și oaspeții, însoțiți de d-nii Emil Sechter, secretar general al F.C.E. și Victor Rusu, prim-redactorul „Revistei culturii mozaice” au ajuns la Suceava. De la gară, unde au fost întâmpinați de conducătorii comunității locale, s-au îndreptat spre sinagoga principală a orașului, unde au luat parte la rugăciunea de *Shihot*. A oficiat d. I. Aronovici. Întreaga ambianță din sfîntul lăcaș, ritualul păstrat întocmai de la înaintași, ca și melodiile tradiționale, au făcut o puternică impresie. „Am avut sentimentul că exact în această stare de spirit și într-un asemenea lăcaș s-au rugat cîndva tatăl și bunicul meu” ne-a declarat, vădit mișcat, d. rabin A. Miller.

Obiectivul următor a fost Dorohoi, vechiul oraș din nordul țării, unde cronicile consemnează existența cu multe secole înainte a unei obște evreiești. Într-adevăr, aici a fost și, într-o anumită măsură, s-a păstrat pînă azi acel *ștetl*, formă de viață specifică evreiască. În noile condiții de deplină libertate, obștea își păstrează multe din aceste trăsături.

La sediul comunității, oaspeții au fost întâmpinați cu cîntec de admirabil cor al Talmud Torei, dirijat de d. M. Blănaru. Cursanții au adresat în ebraică un cuvînt de bun venit. DI. Elias Rohrlach, înarșul secretar al comitetului, a prezentat o informare despre activitatea comunității. S-au vizitat apoi așezămintele comunității: cantina rituală, unde zilnic iau masa, cu sau fără plată, circa 80 persoane; cele două cămine de bătrîni, unde un număr de coreligionari fără familie trăiesc în condiții de confort și într-o atmosferă tradițională; centrul medical unde membrii obștei primesc îngrijire și tratament.

În Sinagoga Mare a orașului a avut loc întîlnirea cu coreligionarii din localitate. Corul Talmud Torei a executat un bogat program de cîntece în ebraică iar cursanții au recitat poezii în aceeași limbă. Pregătirea acestor cursanți, ca și de viața religioasă a obștei se ocupă d. Pincas Wasserman, care cumulează funcțiile de haham, deservent de cult și melamed. Prezența sa este indispensabilă obștei, lucru ce a fost subliniat atît de d. Elias Rohrlach, secretarul comunității cit și de d-nii Buium Mendelovici, dr. Marcu Pomirleanu și Eli Bercovici, un bătrîn venerabil de 90 de ani.

De altfel și d. Pincas Wasserman a relevat, în cuvîntul rostit, îndatoririle și satisfacțiile ce revin păstorului spiritual. D-sa a subliniat sprijinul primit din partea Federației și a Eminenței Sale d. Șef rabin, care îndrumăză îndeaproape, zi de zi, comunitățile noastre.

DI. Șef rabin a elogiat activitatea obștei, exprimîndu-și mulțumirea pentru înfăptuirile de pînă acum și credința că în noul an va păși pe aceeași cale rodnică. Vibrante cuvinte de salut și dragoste frățească au rostit d-nii rabin Azriel Miller, care a afirmat, între altele, că „în comunitatea Dv. pulsează o autentică viață evreiască” și ing. Moise Tandelnik.

Următorul popas s-a făcut la Botoșani, unde există de asemenea o obște ce și-a păstrat multe din trăsăturile de ștetl. Adunarea și întîlnirea cu enoriașii a avut loc la Sinagoga Înaltă, impresionant edificiu religios și arhitectonic. Salutind pe

Secvențe din timpul vizitei. — 1. În timpul serviciului divin, la Templul coral. 2. La Talmud Tora din Iași.

distinși oaspeți, d. S. Witing, președintele comunității, a înfățișat realizările: funcționează zilnic 4 sinagogi, un curs de Talmud Tora, cantina rituală asigură masa unui număr de 70 membri; funcționează un serviciu de îngrijire medicală; vizite la domiciliu etc. Îndrumătorul respectat al vieții religioase este d. Moscovici, haham, care asigură tăierea rituală de păsări și vite.

Cu cea mai mare luare aminte a fost urmărită cuvîntarea Eminenței Sale. De asemenea, cuvintele de salut rostite de d. rabin Miller și ing. Tandelnik. Masa de prînz a fost servită la cantina rituală a comunității.

Vizita la Iași a început printr-un pelearinaj la cimitirul obștei, impresionantă măturie despre trecutul ei bogat în oameni de seamă și fapte remarcabile. Se află aici lespezi funerare cu o vechime de secole, morminte ale unor rabini iluștri, care au păstori, în decursul timpului, comunitatea ieșeană și care sînt și azi loc de reculegere pentru credincioși. La loc de onoare parcela eroilor, cu mormintele a peste 500 de ofițeri și ostași evrei ce și-au jertfit viața patriei, în primul război mondial. Mai departe se află monumentul și mormintele comune ale celor 11 000 femei, bătrîni și copii uciși de fasciști în timpul pogromului din iunie 1941. Eminența Sa și d. rabin Miller au oficiat aici rugăciunea de *El Male Rahamin* și au rostit *Kadiș* intru odihnă celor răposați al *Kiduş Hašem*.

Însoțiți de d. dr. Simon Cauffman, înimosul președinte al Comunității, au fost vizitate cîteva din instituțiile ei. O impresie deosebită au făcut cursurile de Talmud Tora, în cadrul cărora predau d-nii haham S. Dauber, I. Kara și Babad.

Un mare număr de enoriași a luat parte la adunarea din Sinagoga Mare, cu o vechime de peste 300 de ani. În numele acestora și a întregii obște, d. dr. S. Cauffman a rostit un călduros cuvînt de salut. D-sa a evocat trecutul bogat al obștei, bărbăția de seamă care au ieșit din rîndurile ei — rabini și erudiți, scriitori și poeți, militanți pe țărmul vieții obștești și al binelui — care au sporit prestigiul acestei comunități. Sub îndrumarea conducătorului nostru spiritual, d. Șef rabin dr. Moses Rosen, a spus mai departe vorbitorul, noi continuăm această strălucită tradiție. Menținem lăcașele de cult, asigurăm tinerii noastre generații posibilitatea de a învăța slova sfîntă, istoria și religia noastră, ne îngrijim de bătrîni obștei, așa cum au făcut-o și înaintași. Sintem o comunitate vie, care trăim și vom trăi.

Eminența Sa și-a exprimat bucuria și emoția pe care o încercă de fiecare dată cînd se află în mijlocul acestei obștei Domnia sa a felicitat conducerea și pe toți membrii pentru realizările de pînă acum, pentru dorința lor fierbinte de a continua să mențină vie tradiția iudaismului urîndu-le *Șana tova*, un an bun și fericit.

DI. rabin Azriel Miller a împărtășit auditorului gândurile și simțămintele pe care le-a trezit vizitarea comunităților din această parte a României. D-sa a arătat că realitatea a depășit cu mult așteptările și că va împărtăși cele văzute și trăite coreligionarilor și marilor organizații evreiești din America. La rîndul său, d. M. Tandelnik a mulțumit pentru primirea făcută și pentru posibilitatea de a lua cunoștință de realizările obștei.

Seara, la restaurantul ritual, conducerea comunității a oferit o masă în onoarea oaspeților. Printre invitați s-au aflat fruntași obștei, distinși intelectuali, cursanți de la Talmud Tora. Corul, dirijat de d. Gott, a susținut un bogat program de cîntece din repertoriul ebraic și idiş. Măiestria corului, talentul soliștilor, autenticitatea cu care este păstrat aici folclorul evreiesc, au făcut o profundă impresie.

A fost o seară minunată, încununarea unei zile atît de bogate în fapte, gânduri și simțăminte.

CARNET

SINAGOGA

Amintirea cheamă amintiri... Din când în când, o scrisoare vine să-mi amintească de încă un om, de încă un loc din târgul copilăriei. Oameni și întâmplări nicidecum date uitării, ci care-și așteaptă doar clipa spre a fi povestite. Cuvintele Ecclesiastului, fiul înțelept al lui David, ce a fost cândva rege în Ierusalim: „Pentru orice lucru este o clipă prielnică și vreme pentru orice îndeletnicire de sub cer”. E timpul, dar, să dau ascultare îndemnului mai vechi de a povesti câte ceva despre sinagoga de la capătul târgului și despre sufletul ei, dascălul Șaie.

Era o căsuță modestă, în fundul unei grădini, asemenea celorlalte din mahala. Primăvara era învăluită de parfumul de liliac înflorit, vara porumbul și floarea soarelui — ce creșteau aici mai înalte parcă — o ascundeau cu totul vederii. Toamna era invadată de aroma amăruie a nucilor ce se pîrgiau domol, apoi ploile reci, sîcitoare, îi băteau în geam și pe acoperișul de șindrilă. Iar iarna — nu cea blîndă de acum, ci viforoasele, aprigile ierni de altădată — era nevoie de multă dirzenie spre a înfrunta viscolul și nămeții ce o troieneau zile și săptămîni de-a rîndul. Și totuși, vara-iarna, pe vreme bună sau pe viscol și furtună, cei 12—14 bărbați, enoriași modestului lăcaș, nu lipseau de la rugăciune. Aproape nici unul nu era de prin partea locului. Veneau din cele mai diferite și depărtate părți ale țării, să se roage împreună aici, în mica sinagogă cu pămînt pe jos și cu pereți spoși modest cu var și humă. Firește, în țirg erau și alte sinagogi, mai încăpătoare, mai impunătoare și mai la îndemînă, dar aceasta era cea în care s-au rugat bunicii și părinții lor și aici veneau și ei pe orice vreme.

Se cunoșteau de-o viață, împărțeau grijiile multe și rarele clipe de bucurie care strălucneau existența lor de oameni răbdători și harnici. Unul era cizmar, altul olar, al treilea negustor mărunț, înglodat pînă peste cap în datoriile și așa mai departe... Oameni de toate zilele, cu necazuri și griji, cu nădejdi multe și cu cite un scurt răgaz de bucurie, cam asta era pe scurt viața lor, redusă la numărul comun. Șase zile pe săptămînă trudeau din greu, din zori pînă în noapte, fiecare în felul său și la meseria sa. Iar în a șaptea zi se regăseau, în hainele lor cam uzate de sărbătoare, aici, în modesta lor casă de rugăciune de la capătul târgului. Iarna sau vara, cînd adierea mîngîietoare a zefirului înfiora teii ca și atunci cînd vijelia despletie ramurile și le despuia de podoaba vegetală, acești 12 sau 14 bărbați se regăseau aici, în încăperea cu pămînt pe jos în care uneori ploaia își făcea loc prin acoperișul de șindrilă. Erau ca o singură mare familie, legată prin credință simplă și trecut comun.

Sufletul acestei familii și al sfințitului lăcaș era Șaie. Șaie-lehrer, învățătorul. El oficia la altar iar fervoarea credinței sale, evidentă în fiecare verset, le deschidea celorlalți porțile sufletului și ale cerului. Kol Nidrei, intona Șaie la altar sfîșietoarea melopee, reluată în cor de toți ceilalți, Kol Nidrei, și glasul său părea că se înalță, crește, se ridică, plutește peste oameni și lucruri... Bărbații relua cu înfiorată evlavie verset cu verset, din încăperea femeilor se auzea un plîns înăbușit și lacrimi fierbinți de ceară picurau din luminările aprinse la altar...

Înainte au fost părinții săi, acum era vremea lui să slujească lăcașul sfînt. Căci pentru orice lucru este o clipă prielnică și vreme pentru orice îndeletnicire de sub cer. Nu știu dacă înțelepciunea amară a Ecclesiastului era pe placul său, dacă nu contrariu cumva credința-i simplă și totală. Mai mult decît scepticul rege-filozof, sufletul lui Șaie era atras de învățătura simplă și vie, ca viața însăși, a lui Baal Șem. Acest învățător, care și-a îndemnat hasidimii să se apropie de Dumnezeu urmînd calea simplă a iubirii, a bucuriei, a încrederii în oameni — în toți oamenii — era învățătorul îndrăgit al învățătorului Șaie. În clar-obscurul sinagogii, la ceasul vrăjit de simțătă seara, înainte de licărul primei luminări, vorba lui domoală, în care se simțea înflăcărea cu greu stăpînită, îl aducea între noi, în modesta încăpere cu pămînt pe jos, pe acela care în viață fiind s-a simțit cel mai bine între oamenii simpli și doritori să-l asculte. În fiecare Șabat știa să povestească altă întâmplare din viața lui Baal Șem, de fiecare dată altă pildă din înțelepciunea sa. Pe vremea aceea nu făceam decît să-l ascult, vrăjit de farmecul negat al povestirii, asemeni celorlalți. Mult mai tîrziu, cînd mi-a devenit cunoscută istoria celui hasid care ar fi făcut avere primind cite un ban de aur pentru fiecare povestire despre Baal Șem, mi-am dat seama ce tezaur folcloric deținea acest învățător modest din târgul copilăriei. Un tezaur de a cărui valoare el însuși nu era conștient, căci a povestit i se părea firesc, precum ierbi să incoltească sau ciocirile să cînte.

Așa era în fiecare seară de Șabat în sinagoga aceea de la capătul târgului, unde 12 sau 14 bărbați așezați în jurul unei mese lucrate cam neîndemnat, din scîndură nețeluită, ascultau înfiorați mirifice povestiri hasidice. Pe virful degetelor inserarea se strecura în încăpere și lua loc și ea la capătul băncii. Era ceasul de taină al miracolului, cînd limita subțire dintre real și ficțiune se topea la focul credinței naive, cînd purtați pe aripile entuziasmului, bărbații aceștia fără multă învățătură pluteau în văzduh, ca în pinzele lui Chagall.

Intr-un tîrziu, povestirea conținea, spre marea părere de rău a ascultătorilor, care se întorceau la prozaicele îndeletniciri ale săptămîinii. Căci pentru orice lucru este o clipă prielnică și vreme pentru orice îndeletnicire de sub cer... Cizmarul redevenea cizmar, olarul olar, mărunțul negustor se întorcea la îndatoririle sale și așa mai departe. O clipă au plutit în văzduh, transfigurați de viziunea lor hasidică dar acum erau iar pe pămînt, cufundați pînă peste cap în apa stătută a necazurilor și grijiilor prozaice. Plutirea a luat sfîrșit, cizmarul a redevenit cizmar...

Și totuși... Ceasul acela de taină și amurg nu pierdea chiar cu totul — ecoul sunetului său melodos stăruia în sufletul fiecăruia, însoțindu-l în toate cele șase zile ale săptămîinii. Pînă la Șabatul următor, cînd în modesta sinagogă de la capătul târgului minunea se reinnoia. Și tot așa în fiecare săptămînă...

VICTOR RUSU

Predicile Eminenței Sale la începutul anului 5736

Simbătă 6 septembrie a.c., a doua zi de Roș Hasana 5736, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a rostit la Templul coral predică „Avraam, primul cetățean al omenirii”. În seara aceleiași zile, la Templul sefard din București, a ținut prelegerea „Akeda — simbol al spiritului de sacrificiu iudaic”.

Simbătă 13 septembrie, Șabat Șuva, Eminența Sa a luat parte la serviciul divin la sinagoga Malbim, robind, ca în toți anii, în acest sfînt lăcaș predică ocazională.

În seara zilei de 14 septembrie, în cadrul serviciului divin de Kol Nidrei, Eminența Sa a rostit predică „Sfințenia cuvîntului”. De Iom Kipur, în cadrul ceremoniei de Izkor, pomenirea celor săvîrșiți din viață, a rostit predică „Noțiunea de sfințenie în concepția iudaică”.

În seara zilei de 19 septembrie, Eminența Sa va rosti o predică în cadrul ceremoniei organizate în suca de pe lîngă Templul coral — „Etică și estetică”.

Cuvîntul evreilor din Australia

În luna iunie a.c. obștea noastră a primit vizita d-lui Nathan Jacobson, președintele Comitetului executiv al evreilor din Australia. Revenit în țară, d-sa a adresat d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen o scrisoare de calde mulțumiri și aprecieri dintre cele mai elogioase, din care publicăm pasajele ce urmează:

„Vizita noastră recentă ne-a oferit prilejul unic să aflăm atîtea lucruri deosebite despre Comunitatea Dvs și să vedem extraordinara muncă ce duceți atît Dvs cît și Comitetul Dvs, pentru a menține religia și cultura iudaică precum și legătura dintre comunitatea din România și comunitățile evreiești din lume.

Faptul că comunitatea dvs este în stare să facă atîtea și cu atîta succes se datorează în mare parte eforturilor Dv. personale astfel că am fost însărcinat de către Comitetul executiv al evreilor din Australia să vă transmit următoarea rezoluție adoptată în unanimitate, la ședința din 28 iulie 1975:

„Consiliul executiv al evreilor din Australia își exprimă satisfacția și aprecierea față de Eminența Sa Șef rabin dr. Moses Rosen și Federația Comunităților Evreiești din România pentru caldă ospitalitate arătată d-lui Nathan Jacobson, președinte al lui Executive Council of Australian Jewry precum și d-lui I. Leibler, președinte al lui Victorian Jewish Board of Deputies, cu ocazia recentelor vizite făcute în România, precum și pentru posibilităților oferite conducătorilor australieni de a cunoaște direct situația evreilor din România.

„Executive Council of Australian Jewry dorește de asemenea să scoată în evidență realizările remarcabile ale Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Rosen în menținerea regiilor iudaice în România, a culturii iudaice și a legăturilor dintre comunitatea din România și comunitățile din lume.

Transmițîndu-vă rezoluția de mai sus, îmi exprim încă odată mulțumirile mele cordiale precum și aprecierea pentru tot ce ați făcut pentru noi.

Aș dori de asemenea să știți că am fost entuziasmat de Rezoluția adoptată de Consiliul de Conducere al Congresului Mondial Evreiesc care reiterează aprecierea sa despre remarcabila operă înfăptuită de Dvs și comunitatea Dvs, repetînd principiile neintervenției în problemele diferitelor comunități fără consultarea prealabilă a conducerii comunităților respective.

Cum în prezent întocmim programe de asistență culturală precum și alte forme de asistență pentru comunitățile din sud-estul Asiei, am aprecia părerile precum și propunerile Dv. în urma vizitelor la Singapore, Bangkok și Manila”.

Temple și sinagogi ce funcționează în București

În perioada sărbătorilor de început de an 5736 funcționează în București următoarele temple și sinagogi:

Templul Coral — str. Sf-ta Vineri 9; sinagoga Mare — str. Vasile Adamache 11; templul sefard (spaniol) — str. Banu Mărăcine 17; sinagoga Malbim — str. Bravilor 4; sinagoga A. B. Zissu — str. Mămulari 6; sinagoga Beit Hamidră Vechi — Calea Moșilor 76; templul Voia — str. Taras Sevcenco 66; templul Eșua Tova — str. Nicos Beloinis 9; templul Reșit Daat — str. Antim 13; sinagoga Aizic Ilie — Intrarea Vinători 11; sinagoga Păstrarea Credinței — str. Vasile Cîrlova 1; sinagoga Ajutorul — str. Andrei Birsan 8; sinagoga Credința — str. Vasile Toneanu 48; sinagoga Pașcaner Klaus — str. General Florescu 16; sinagoga Poalei Tedeck — str. Cantemir 10.

***

Etrogim pentru Sucot

Comunitățile precum și coreligionarii doritori să-și procure Arba Minim pentru Sucot, sînt invitați a se adresa Federației Sinagatilor Evreiești Mozaice.

DECESE

În perioada 26 august — 10 septembrie a.c. în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înmormîntați:

Schwartz Herman (66 ani) str. Doamnei 3; David Elisabeta (59) Rahovei 98; Cheldier Avram (62) Floreasca 2-4; Isaac Neha (65) Simion 27; Herșcovici Ruchal (79) Intr. Filioara 2; Hermelin Beru (49) Pictor Verona 18; Segal Zisla (63) Cernisoara 11; Groper Petru (80) Speranței 26; Helsingher Berni (69) Colentina 1; Cohn Berta (70) Const. Brăncuși 7; Fermand Hana-Sara (75) Giurgului 117; Dubin Wolf (73) Cal. Victoriei 91; Maier Martha (53) Aleea Rotundă 1; Periețeanu H. Ioanide (80) T. Argezi 26; Feuerwerk Walter (74) Spătarului 52; Vaisman Michel (65) Poca Nan 28.

Comunitatea evreilor din Timișoara anunță cu regret încetarea din viață a consilierului

SILBERBERGER DESIDERIU

decedat după o scurtă, dar grea suferință, la vîrsta de 68 de ani.

Inhumarea a avut loc la 2 septembrie a.c. în cimitirul de pe Calea Lipovei. Au rostit cuvîntări dl. Prim-rabin dr. E. Neumann și dl. dr. P. Friedlander, elogiind viața exemplară familială și obștească a defunctului.

S-au scurs trei ani de la moartea regretatei mele surori

ELIZA ISSERSOHN

și de la fixarea pietrei comemorative pentru cele trei Rovena, Leon (Șașa) și Lucia, masacrate pe meleaguri străine.

Sora lor neconsolabilă, Sabina, roagă prietenii și cunoștinții să păstreze un gînd pios în amintirea lor.

Dr. Aaron Steinberg

A murit la Londra, în vîrstă de 84 de ani, d-rul Aaron Steinberg, filozof și istoric religios, director al Departamentului cultural al Congresului Mondial Evreiesc.

În copilărie și adolescență, el a trăit în atmosfera tradițională a târgului evreiesc de altădată. A studiat dreptul și filozofia la Heidelberg, a fost profesor universitar de filozofie și apoi, în timpul șederii sale la Berlin, a tradus în limba germană monumentală Istorie a poporului evreu a lui Dubnov. Totodată, a fost editor-asociat al Enciclopediei generale (în idiş), unde a publicat studii despre istoria gîndirii religioase evreiești, una din cele mai clare analize cu acest subiect.

S-a stabilit apoi în Anglia unde, în calitate de colaborator al Congresului Mondial Evreiesc, a avut o largă activitate la Unesco, în domeniul educației și culturii.

REALIZĂRI CU CARE NE MÎNDRIM

Cifre și fapte din activitatea Federației Comunităților Evreiești din România

Federația Comunităților Evreiești din România a pășit în noul an 5736 cu un bilanț bogat de împliniri. Spicăm câteva cifre și fapte, care nu mai necesită a fi comentate.

Pentru întreținerea celor peste 130 de temple și sinagogi care funcționează în cele 660 de comunități din țară s-a cheltuit în cursul ultimilor doi ani suma de peste 624.000 lei. Din această sumă, circa 325.000 lei din fondurile comunităților iar restul de 300.000 de către Federație.

În aceeași perioadă, un număr de 38 sinagogi și temple au fost renovate sau reparate, cheltuindu-se în acest scop suma de lei 1.188.000, dintre care circa 600.000 din fondurile Federației, restul din cele ale comunităților. Printre lăcașele reparate se află cele din orașele: Arad, Bacău, Baia Mare, Botoșani, Brăila, Brașov, București, Cîmpulung Moldovenesc, Cluj, Craiova, Dej, Galați, Iași, Râdăuți, Reghin, Vatra Dornei etc.

În 24 comunități au funcționat cursuri de Talmud Tora iar în 7, coruri (București, Iași, Dorohoi, Timișoara, Oradea, Cluj-Napoca, Tg. Mureș). Cheltuielile în legătură cu funcționarea cursurilor și a corurilor, ca și a manifestărilor tradiționale legate de sărbătorirea de Pesah, Hanuca, Purim etc. însumează lei 750.000, suportate în întregime de Federație.

Păstrarea și întreținerea cu pietate a cimitirelor în care se odihnesc înaintașii formează grija permanentă a Federației și a comunităților. Un număr de 39 de cimitire au fost împrejmuite, sau gardurile reparate în acest răstimp, cheltuindu-se în acest scop peste 1.500.000 lei. Între acestea, cimitirele din Arad, Baia Mare, Botoșani, Dej, Hirlău, Iași, Oradea, Petroșani, Piatra Neamț, Sighet, Suceava, Turda, Vaslui, etc.

De reținut că Federația s-a îngrijit de întreținerea altă a cimitirelor din centrele mai mari, cit și din localitățile mici unde nu mai există obște evreiești, de ex.: Negrești, Oaș, Brad, Oravița, Valea lui Mihai, Sărmaș, Ineu, Zalău, Uioara, Dissig, Salonta, Podul Iloaiei, ș.a. Pentru acestea din urmă s-au cheltuit peste 450.000 lei, exclusiv din fondurile Federației.

Au fost renovate un număr de 10 capele mortuare (Arad, București, Cluj, Fălticeni, Iași, Ploiești, etc.) cheltuindu-se circa 150.000 lei.

Pentru întreținerea cimitirelor — pavare de alei, curățirea de ierburi și buruieni, etc. s-a cheltuit suma de 620.000 lei.

Federația a acordat 100.000 lei anual pentru întreținerea și funcționarea băilor rituale ale comunităților.

A fost asigurată tăierea rituală de păsări în toate comunitățile, chiar și în cele mai mici, cu toată lipsa acută de hahamim. În acest scop, Federația a acordat anual o sumă de 350.000 lei. Alte 300.000 lei anual sînt alocate pentru a asigura aprovizionarea credincioșilor cu carne de vită rituală.

Federația acordă anual o subvenție însemnată „Revistei cultului mozaic” și editării calendarului mozaic, Luah, într-un tiraj de 16.000 ex.

De asemenea, Federația desfășoară o activitate intensă pe tărîm social cu sprijinul material al Joint-ului. La fondurile acordate de către Joint pentru ajutorarea enoriașilor bătrîni, bolnavi, lipsiți de mijloace, Federația contribuie din fondurile proprii cu circa 4,5 milioane lei.

Totalul cheltuielilor în scopurile arătate mai sus reprezintă pe ultimii doi ani peste 17.000.000 lei.

Toate aceste cheltuieli au fost făcute exclusiv din fondurile proprii ale Federației și comunităților, fără nici o contribuție a Joint-ului sau a vreunei alte organizații din afară.

INTERVIU ACORDAT DE D. RABIN A. MILLER

(Urmare din pag. I-a)

iești din România sînt importante nu numai în sine, ci pentru că dovedesc că existența unei continuități evreiești în condițiile orînduirii socialiste este pe deplin posibilă. V-aș ruga să vă precizați punctul Dv. de vedere în această chestiune.

— Evident, raționamentul dr-ului Goldmann este corect. Experiența obștei evreiești din România conduce la un răspuns afirmativ la această întrebare, pe care evenimentele ce au avut și au loc în lumea contemporană le-au pus în fața poporului evreu. Îmi dau seama că factorul hotărîtor îl constituie politica de deplină libertate religioasă pe care o urmează guvernul acestei țări și personal Excelența Sa d. președinte Ceaușescu. După cum se știe, am avut onoare să-l întîlnesc și să discut nu prea demult, la New York. Sigur că după vizita actuală în România, aș avea și mai multe elogii să-i adresez.

— Vă este cunoscut, desigur, că există factori în viața evreiască internațională care încearcă să facă pronosticuri în legătură cu viitorul obștei evreiești din România...

— E adevărat că noi, evreii, am avut profeți minunați, dar să nu uităm că am avut și destul profeți mincinoși. Și apoi, ca să-l citez pe Șef rabinul Rosen, ca și d-sa sînt rabin, nu profet. De aceea, bazîndu-mă pe cele văzute, aș spune doar că aveți o comunitate vie și viabilă. Fi-rește, aveți și greutăți, ca de pildă lipsa de rabini și hahamim, dar care comunitate evreiască de azi nu își are greutățile ei. De aceea, la întrebarea Dv. aș răspunde că doresc ca fiul meu și apoi nepotul meu, peste o sută de ani, să găsească în România o comunitate evreiască ca cea de acum. Iar pentru ca aceasta să nu fie doar un desiderat frumos, consider că organizațiile evreiești internaționale și factorii responsabili au datoria sfîntă de a sta alături de ea, de a o ajuta.

— Oare ziua de azi, începutul așezării la București, continuată la Suceava, Dorohoi, Botoșani și încheiată la Iași, iar acum cu perspectiva unei a doua nopți în vagonul de dormit, nu v-a obosit prea tare?

— Pentru soția mea și pentru mine nu a fost o zi, ci o săptămîna, atît de multe lucruri am văzut, am simțit și am gîndit în acest răstimp. O afirm fără șovăială: oboseala a fost pe deplin compensată de emoțiile și bucuria întîlnirii cu frații și surorile din aceste comunități, cu admirabilele așezăminte pe care le-am vizitat.

— La Dorohoi v-am surprins stergîndu-vă o lacrimă atunci cînd corul cînta. Spre că nu sînt indiscret...

— E un cor admirabil, nu neapărat prin măiestrie artistică ci prin entuziasmul și puritatea sentimentelor sale. Tot ce pot să vă spun e că aș dori să avem în America, și nu în comunitățile mici ci în cele cu sute de mii de membri, asemenea coruri. Ca și cel de la Iași, de altfel.

— Vă amintiți că, printre altele, corul de la Iași a cîntat „Oifn pripi-cek”... De cîți ani n-ați mai auzit acest vechi cîntec din folclorul evreiesc?

— Melodia aceasta se cînta în casa părinților mei. Nu e singurul cîntec pe care l-am auzit din nou în seara aceasta, după 40 sau 50 de ani. Și nu e numai cîntau, ci și cum cîntau acești tineri minunați ai Dv. Priveam fețele lor, care radiau bucurie, priveam și chipurile ascultătorilor. Era un flux continuu și neîntre-rup de la unii la alții. Nu, o seară ca asta nu se uită.

— Peste cîteva zile e Roș Hașana. Ne-ar face plăcere să transmitem prin intermediul nostru mesajul Dv. cititorilor noștri, obștei evreiești din țară.

— Sînt recunoscător admirabilului meu prieten dr. Rosen că mi-a adresat invitația de a vizita obștea pe care de aproape trei decenii o păstorește cu afiță dăruire. Știți că în toată luna Elul evreul se pregătește sufleteste să atîngă treapta de elevație în vederea sărbătorilor de Roș Hașana și Iom Kipur. Am sentimentul că pentru soția mea și pentru mine vizita în România, cele trăite și simțite în comunitatea Dv. a constituit cea mai bună pregătire. Tuturor doresc un an bun și fericit. Leșana tova tekatevu!

Hermann Struck. Lulaw

Sensul sărbătorii de Sucot

De Sucot adăpostul fragil sugerează precaritate, provizorat. Dar aceste sentimente nu constituie un lucru nou pentru evreu care, în decursul istoriei, a fost deseori nevoit să abandoneze confortul domiciliului stabil și să-și găsească sălaș sub temporare acoperișuri. În fapt, unul din mesajele pe care ni le transmite Suca este că nu există siguranță absolută și că bunurile pămîntești sînt întodeauna nesigure.

Suca și împodobirea ei ne amintesc, de asemenea, de sărbătoarea recoltei, așa cum era ea celebrată în Țara sfîntă, în urmă de mii de ani. Atunci cînd truditul ogoarelor, după o muncă în-cordată și răbdătoare, își adunau recolta în hambare și se simțeau în siguranță pentru lunile de iarnă ce aveau să ur-meze, răsuana chemarea: „Părăsește-ți domiciliul stabil și mută-te sub un acoperiș provizoriu (Sucot, 28). Cînd hambarele și pivnițele sînt pline, avem tendința de autoluminare și sîntem înclinați să nu vedem prea limpede limitele puterilor noastre. În fiecare an, în aceste zile, Suca ne amintesc că în ultimă instanță ocrotirea și siguranța noastră depîină deplină de Creator. Domnul ne poate oferi ocrotire și în cele mai grele împrejurări, așa cum a făcut-o în timpul cînd străbunii noștri au pribegit prin pustii timp de patru decenii, înfruntînd mari vicisitudini, așa cum se relevă și în rugăciunea pe care o rostim de Sucot: „Căci i-am lăsat pe copiii lui Israel să locuiască în corturi cînd i-am scos din Mîtram”.

Credinciosului care pentru 8 zile și-a stabilit domiciliul în Suca, mai aproape de natură și de prezența divină, Toră îi cere să petreacă în bucurie zilele sărbătorii: „Vesamakta behageha” (Deuteronom XVI, 14). Sucot este o sărbătoare a bucuriei vieții, expresie pregnantă a optimismului fundamental care caracterizează iudaismul. „Stuțiți-l pe Domnul în bucurie” spune psalmistul. Și înțelepții noștri ne învață că tristețea, mai degrabă ne desparte de Dumnezeu decît ne conduce spre El. Potrivit concepției iudaice, viața este o imensă binefacere. Iudaismul nu cunoaște nici scepticismul și nici ascetismul. Viața trebuie să ofere omului bucuria și satisfacțiile legitime și meritate. Cu toată istoria sa atît de bogată în martiri și catastrofe, poporul evreu a rămas optimist. Tendința religioasă mozaică este bucuria, aceasta gîndindu-se numeroase expresii. Eruđiții Talmudului spun (Talmud Sabat 30) că numai în bucurie omul se apropie de Domnul și primește spiritul divin, care este bucuria supremă a sufletului. În Zohar se relevă că „bucuria este o sursă de sfîntenie pentru că ea plămădește opere bune” și că „o zi fără bucurie este o zi pierdută pentru sufletul nostru”. Talmudul recomandă credincioșilor să prăznuiască Șabatul ca și toate sărbătorile sub semnul bucuriei. În același optică, religia iudaică denumeste toate zilele de sărbătoare *Iamim Tovim* — zile bune, zile de bucurie. S-ar mai putea adăoga că, potrivit prescripțiilor religioase, în stare de tristețe și de doliu nu trebuie să îndeplinești îndatoriri sfînte în sanctuar. Ar fi greu să supraapreciem măsura în care tendința spre bucurie și optimism în religie a asigurat existența iudaismului prin cele mai mari vicisitudini, dîndu-le evreilor forța spirituală și capacitatea de rezistență în cele mai critice perioade ale vieții.

Sărbătoarea de Sucot ne reamintește, o dată mai mult, că bucuria este un element de bază al religiei mozaice, al vieții religioase a evreului. Prăznuim Sucot la puține zile după Iom Kipur, zi petrecută în post și rugăciuni. Trecerea de la încordarea și gravitatea lui Iom

Kipur la seninătatea zilelor de Sucot, mai aproape de natură, subliniază o concepție fundamentală a iudaismului: credința și atașamentul față de iudaism se manifestă nu numai în casa Domnului, prin asceză și renunțări, ci în viața de toate zilele, prin comportamentul nostru, prin atitudinea morală față de toate aspectele și problemele vieții și ale societății. Adevăratul atașament religios se manifestă în tumultul vieții și nu în izolare. De aceea Toră impune să împărtășim bucuria vieții cu alții și insistă ca sărmanul și străinul să nu fie excluși. „Sufletul — spunea Rambam — are propria sa igienă și are nevoie de propria sa hrană. Adevărata sa bucurie este de a bucura pe semenii”. Fragila Suca ne amintește de precaritatea existenței umane și, în același timp, ne cheamă să contribuim la întărirea comunității, ajutîndu-i pe semenii în nevoie cu toate mijloacele noastre.

Zilele de Sucot ne adresează mesajul: Fiți bucuși în sărbătorile voastre, în viața voastră, dar numai împărtășind bucuria cu semenii, căci altfel ea va pieri din inimile voastre!

Mai există un simbol al Sucotului: Etrogul, frumosul fruct. Cine a avut prilejul să observe, în Țara sfîntă, copacii Etrog nu se poate să nu fi fost impresionat de faptul că pe același ramură, lîngă fructele bine coapte se află fructe crude. Marele erudit al Mișnei, Rabi, comenta aceasta în felul următor: „*Al tikra hadar ela hadir*”, adică „nu te gîndi la sensul frumuseții, ci să ai în fața ochilor imaginea colectivității în care tinerii și bătrînii sînt uniți” (Talmud Suca 35). La vremea cînd fructele de etrog bine coapte sînt încă legate de ramuri, fructele tinere iau loc alături de cele în pîrg. Este și acesta un simbol al continuității iudaismului, dincolo și în pofida vicisitudinilor și precarităților pe care le evocă Suca.

Oaspeții noștri

D-na și d. prof.
M. Z. Kaddari

Recent ne-au vizitat obștea d-na și d. prof. Menahem Z. Kaddari, prorectorul universității Bar Ilan din Israel.

Oaspeții au fost primii de d. Șef rabin dr. Moses Rosen, cu care au avut o convorbire cordială, au vizitat instituții și așezăminte ale Federației și Comunității bucureștene. De asemenea au luat parte la o masă tradițională de Oneg Șabat, la restaurantul ritual al Federației.

Dar oferit obștei evreiești din Sofia

Prof. dr. Salvator Israel, președintele Comunității evreiești din Sofia s-a adresat Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen cu rugămintea de a-i trimite un șofar, spre a-l servi la oficierea serviciului religios de Roș Hașana 5736 în templul din Sofia.

Eminența Sa a luat imediat măsurile necesare iar șofarul a ajuns la timp la destinație.

Gînduri despre Sucot

Cuvîntul Suca semnifică „acoperitoare”. Aceasta fiindcă acoperişul „reşedinţei provizorii” din timpul „sărbătorii corturilor” este partea cea mai importantă din Suca. Potrivit tradiţiei talmudice, scîndurile care acoperă Suca trebuie să fie îndepărtate una de alta, astfel încît prin acoperiş să se poată vedea cerul. Acoperişul, care este simbolul protecţiei şi al securităţii nu trebuie să împiedice omul să-şi îndrepte mereu privirea spre cer, spre divinitate, spre universul nemărginit din care face parte.

Numele clasic de Sucot este „Zeman Simhatenu” — sărbătoarea bucuriei noastre. A putea să te bucuri în inconfortul unei locuinţe provizorii, improvizate — iată o exprimare strălucită a credinţei, a încrederii în Cel Etern, a optimismului fiiilor, fundamentul al iudaismului.

Numărul jertfelor care erau aduse în timpul sărbătorii de Sucot la Templul din Ierusalim corespundea numărului popoarelor cunoscute atunci evreilor şi cărora le erau dedicate. Cînd evreul se bucură — şi aceasta s-a întîmplat atît de rar! — el se gîndeşte, de asemenea, la alţii; se gîndeşte chiar la aceia care, de-a lungul istoriei, l-au alungat din locuinţa sa solidă spre a-l obliga să trăiască în locuinţe improvizate. Această solidaritate umană este unul din comandamentele iudaismului al cărui salut cotidian este Şalom — pace!

Potrivit talmudului o Suca mai înaltă de 20 de coţi este, după descrierile religioase, inutilizabilă. Fragilitatea „reşedinţei improvizate” de Sucot simbolizează fragilitatea vieţii şi ea trebuie să-l incite pe credincios la modestie. O Suca prea înaltă ar putea predispuce pe om la orgoliu şi vanitate.

Marele şi lungul Lulav inodor nu-şi datorează parfumul decît mi-

cului şi modestului Etrog. Tot astfel se petrec lucrurile şi în viaţa omească. Nu tot ce e aspectuos şi impunător reprezintă valoare umană ci strălucirea, cel mai adesea modest şi tăcut al spiritului.

Sărbătoarea de Sucot este direct legată de sărbătoarea de Pesah, precum se spune în Tora: „Sapte zile să locuiţi în corturi. Ca să ştie neam de neam vostru că am pus pe fiii lui Israel să locuiască în corturi, cînd i-am scos din Mîtraim. Eu Domnul Dumnezeu vostru” (Levitici XXIII, 42—43). Dar, în timp ce sărbătoarea de Pesah simbolizează promisiunea fericirii, cea de Sucot simbolizează înfruptarea ei.

Talmudul consacră un volum special sărbătorii de Sucot, ceea ce demonstrează importanţa acestei solemnităţi religioase şi familiale. Construcţia „reşedinţei provizorii” de Sucot este studiată cu minuţiozitate şi numeroase descrierile talmudice se referă la aceasta. Reconstrucţia, an după an, a „cortului” de Sucot este o încurajare, un stimulent spiritual pentru credincios, care nu dispără niciodată, ştiind că va veni o zi cînd orice insecuritate va dispărea şi cînd pacea şi armonia vor domni pe Pămînt.

Şemini Aţeret şi Simhat Tora

Cele şapte zile ale „sărbătorii corturilor” se încheie cu un epilog festiv, care constituie o sinteză a principalelor ei elemente şi care indică tensiunea plină de voioşie a zilelor de „Zman Simhatenu”. „Zilele bucuriei noastre”, la punctul ei culminant, „Şemini Aţeret” („A opta zi a adunării”) este considerată o sărbătoare aparte care, deşi final al zilelor „sărbătorii corturilor”, îşi are specificul ei, însemnătatea ei specială.

Dacă zilele de Sucot au fost consacrate mai ales trecutului, dacă ele au venit în special să-î mulţumească celui Etern pentru roadele culese, Şemini Aţeret îşi îndreaptă ochii spre anul care vine şi îl îmbrăţişează lui Dumnezeu binecuvîntarea pentru viitor. De fapt şi Şemini Aţeret se împarte în două sărbători distincte: prima zi este consacrată nevoilor cotidiene ale credinciosului, iar a doua zi introduce elementul nou, permanent şi imuabil al necesităţilor sufleteşti, pentru a face pe credincios să nu uite că nevoile materiale nu-şi au rostul decît dacă sînt puse în slujba sufletului, în slujba înălţării şi purificării lui.

Ziua de Şemini Aţeret este caracterizată printr-o atmosferă de sobră evlavie. Toate elementele care împrumută zilelor de Sucot fastul lor specific, dispar: înceţoşată obligativitatea sederi în cort, buchetul „celor patru feluri” este părăsit. Sinagoga este îmbrăcată în alb, ca în zilele divinei judecăţi. Este drept că în rugăciuni Şemini Aţeret continuă a fi nu-

mită „Ziua bucuriei noastre”; această bucurie este însă estompată de neliniştea firească a celui care se gîndeşte la viitor. Şemini Aţeret se află situat la începutul anotimpului ploios şi rece, cînd omul simte nevoia unei interiorizări şi cînd se simte apăsător de mina capricioasă a naturii.

Punctul central al sărbătorii este „Tefilat Gheşem” („Ruga pentru ploaie”) care se rosteşte în cadrul serviciului divin de dimineaţă, în a doua parte a serviciului divin (la musaf).

„Tefilat Gheşem” este alcătuită dintr-o serie de poeme semnate de marele poet sinagogal, rabi Elazar Hakalir, care a trăit prin secolul VIII e.n. probabil în Italia. Lui îi datorăm multe din frumoasele poezii sinagogale care se citeşc din mahzor, cu ocazia diverselor sărbători. În „Tefilat Gheşem” strofe pline de minunate comparaţii şi de imagini plastice se întreţine cu ode lungi dedicate ploii şi vieţii şi cu rugă pline de evlavie îndreptate către Cel care „poartă la El cheia tezaurului ploilor şi nu o cedează nici unui trimis al Său”. În versuri de o rară frumuseţe, poetul scoate în relief rolul apei şi al ploilor în istoria patriarhilor şi în viaţa şi peregrinările celor doisprezece fiu ai lui Iacov. „Tefilat Gheşem” este o reavărată capodoperă a literaturii sinagogale şi, graţie melodiei tradiţionale cu care se recită constituie punctul culminant al întregii sărbători.

Atmosfera gravă a sărbătorii este accentuată de rugăciunea de Izkor (pomenirea morţilor) care se rosteşte de Şemini Aţeret înaintea rugii de musaf.

Începînd cu tefila („rugă celor optsprezece binecuvîntări”) ce se citeşte cu ocazia musaf-ului de Şemini Aţeret şi pînă de Pesah, formula de introducere la tefilot suferă o uşoară modificare în sensul că între prima şi a doua binecuvîntare se introduce o propoziţiune în care se menţionează că Dumnezeu este „Cel ce face ca vîntul să sufle şi ca ploaia să cadă”. Această formulă nu este citită în timpul lăunilor de vară.

Bucuria zilelor de sărbătoare, eclipsată pentru 24 de ore de sobrietatea zilei de Şemini Aţeret, reîncepe a doua zi, pentru a încheia într-o atmosferă de exuberanţă veselie seria sărbătorilor de toamnă. Este ziua de Simhat-Tora, cea mai veselă zi de sărbătoare a anului religios evreiesc.

Spre deosebire de bucuria zilelor de Sucot, Simhat-Tora („Bucuria Legii”) este de natură spirituală şi este — de aceea — mai completă şi mai generală. În ziua de Simhat Tora se citeşte ultima pericopă săptămînală a anului, încheindu-se astfel citirea celor cinci cărţi, simbolizîndu-se astfel că niciodată nu se sfîrşeşte cu adevărat studiul divinei învăţături; încheierea studiului este în acelaşi timp şi începutul său, pentru că Tora este eternă.

Sărbătoarea încheierii Torei este cinstită cu un fast deosebit. Festivităţile încep de cu seară cînd, după rostirea rugăciunii de maoriv, se scot toate surulile sfînte din chivot spre a fi purtate de enoriaşi în cîntece de bucurie, de sapte ori în jurul almemorului. După cele şapte „hakafot”, surulile sînt repuse în chivot şi oficiantul întonează o serie de cîntece festive, ale căror melodii contribuie la atmosfera de nestîngîrită veselie care caracterizează sărbătoarea.

A doua zi, sărbătoarea continuă în acelaşi atmosferă. După rugăciunea de şaharit se scot din nou surulile pentru a se repeta cu ele procesiunea din ajun. Deosebit de impresionantă sînt aceste hakafot în comunităţile hasidice. Ele sînt acompaniate de cîntece şi dansuri de o rară frumuseţe. Citirea pericopei — a ultimei pericope din Tora — este repetată de cîteva ori pentru ca fiecare enoriaş să poată fi chemat şi să poată rosti binecuvîntarea Torei.

Acela căruia îi revine onoarea de a citi ultimul pasaj al pericopei, este denumit „Mirele Torei” (Hatan Tora). El este de obicei rabul oraşului. Un talit este ridicat peste capul lui, asemenea unui baldachin nupţial şi ultimul capitol citit din sulul sfînt este însoţit de cîntece vesale ale întregii asistenţe. Mai sînt doi „miri” de Simhat Tora: „Mirele Haftarei” (Hatan Maftir) care citeşte primul capitol din cartea lui Iehosua şi „Mirele începutului” (Hatan Bereşit) căruia îi se citeşte primul pasaj al primei cărţi din Biblie.

„Miri” care sînt cei mai importanţi enoriaşi ai zilei, obișnuiesc să invite credincioşii la mese, primii doi chiar în ziua de Simhat Tora iar ultimul — „Mirele începutului” — în prima sîmbătă de după sărbători, cînd se citeşte pericopa Bereşit.

Serviciul divin de dimineaţă se prelungeşte de obicei pînă aproape de amiază.

HOŞANOT...

Obiceiul ca în timpul serviciului divin de Hoşana Raba, băncile din sinagogă să fie lovite cu ramuri de salcie pînă cad frunzele, îşi găseşte explicaţia în atmosfera de bucurie care caracterizează sărbătoarea de Sucot.

Potrivit comentatorilor clasici şi cei mai prestigioşi ai tradiţiilor iudaice, buchetul sărbătorii de Sucot, Arba Minim, simbolizează, prin cele patru feluri de plante ce-l compun, cele patru tipuri de oameni din care se compune societatea. Ramura mare, maiestuoasă a lulavului prezintă un aspect exterior foarte impunător, dar un miros fad; ea simbolizează omul care ocupă o înaltă poziţie în societate dar este lipsit de farmec şi de adevărate calităţi, adică parvenitul, oportunistul. Etrogul, mic, dar emanînd un parfum pătrunzător şi plăcut, simbolizează omul modest, dar ale cărui înalte calităţi îmbogăţesc societatea. Hadas, floarea de mirt, cu formă atrăgătoare şi miros agreeabil simbolizează omul modest dar a cărui valoare interioară este completată şi echilibrată de prestanţă exterioară. Arava, frunza de salcie, cu aspect banal, nemirosoare, simbolizează pe Am Haaret, omul ignorant neinstruit. Unirea acestor patru plante într-un singur mînuşic poartă în ea un mesaj de fraternitate şi într-ajutorare umană. Fiecare plantă din buchet completează pe celelalte şi tot astfel oamenii, foarte diferiţi între ei, se completează reciproc în cadrul societăţii.

Acestor clasice comentarii să le adăugăm un suris! Într-adevăr, la sfîrşitul serviciului divin de Hoşana Raba, Arava se separă de restul plantelor ce compun Arba Minim, vrînd să-şi manifeste astfel independenţa. Tradiţia îi serbează atunci corespondentului uman al salciei, Am Haaret — ignoranţul, o lecţie ca să-î fie înăbîţată de minte. Ramurile de Arava sînt lovite spre a face să le cadă frunzele, demonstrîndu-se astfel că numai unirea cu celelalte categorii de oameni îl poate pune şi pe el în valoare. Umorul fin al acestei tradiţii a prevăzut ca în rugăciunea finală de Hoşana Raba oficiantul să spună: „Lemaan daat kol Ame Haaret” — fie ca Am Haaret să ia aminte...

Corturile păcii

În tradiţia iudaică, una din denumirile „reşedinţei provizorii” folosite în zilele de Sucot este „Suca Şalom” — Cortul păcii. Cuvintele rugăciunii de seară din zilele de Sucot, ca şi din zilele de Sabat sau de sărbătoare: „Stăpîne, Dumnezeule nostru, condu-ne în pace, spre linişte. Regele nostru, dăruieşte-ne viaţa şi întinde asupra-ne corturile păcii Tale”, nu reprezintă o simplă metaforă. În fragila Suca, acoperită cu frunze, mai aproape de natură şi de Domnul, dar în acelaşi timp mai expus furtunilor şi intemperiei în adăpostul modest, improvizat, credinciosul îşi găseşte pacea şi înţelege căci mai uşor şi mai bine adevărul etern valabil al Psalmilor: „Ceea ce clădeşti, să clădeşti pentru pace, căci numai pacea dă trîncie şi bucurie vieţii”.

Sărbătoare a bucuriei, Sucot se asociază strîns cu mesajul de pace.

PREMIU

Premiul Asociaţiei editorilor vest-germani a fost atribuit post-mortem scriitorului şi pedagogului Janusz Korczak. În calitatea pe care o avea în anul 1942 de director al unui orfelinat evreiesc din Varşovia, Korczak a refuzat să-şi părăsească postul, însoţindu-i pe copii în lagărul de exterminare Treblinka, unde a pierit o dată cu ei în camera de gazare.

Sărbătoarea apei în timpul celui de-al doilea templu

Se spune că cei care nu au avut bucuria de a participa la sărbătoarea apei, nu au avut parte de o adevărată bucurie în viaţă.

La finele primei zile de sărbătoare a corturilor, se păsea în curtea exterioară a Templului, unde se desfăşurau preparative grandioase. Patru tineri preoţi, urcau încet, pe scări de aur, spre candelabrele din aur masive. Ei purtau ulcioare cu ulei pe care-l turnau în cupele mari de aur ale candelabrelor spre a întregi flăcările. Şi nu exista casă şi curte din Ierusalim care să nu fie luminată de lumini bogate de sărbătoarea apelor.

Bărbaţi evlavioşi, demni, purtînd făclii aprinse, dansau în faţa poporului intonînd cîntece vesele şi imnuri de laudă pentru Domnul. Iar levii îi acompaniau cu harfe, lire, tambale, trompete şi alte instrumente muzicale. Cortegii bucuriei se afla pe cele cincisprezece trepte ce duceau de la curtea exterioară, a bărbatilor, spre curtea femeilor. Ei stăteau cu instrumentele lor pe aceste trepte şi cîntau, iar treptele aminteau de cele cincisprezece cîntece ale trepTELOR din Psalmi. Şi la poarta de sus, pe drumul care ducea de la curtea bărbatilor la cea a femeilor, se aflau doi preoţi avînd în mîini trîmbiţe. La cîntatul cocoşilor ei scoteau din trîmbiţele acelea un sunet prelung, puternic. Urcau treptele, şi ajungînd la ultima treaptă repetau acel sunet şi-l mai repetau o dată cînd ajungeau în curtea exterioară. Ajunşi, la urmă, la poarta răsăriteană, îşi îndreptau privirile spre apus spunînd: „Strămoşii noştri aflători pe aceste locuri, întorceau spatele sfîinţeniei şi-şi îndreptau privirea spre răsărit şi se rugau soarelui. Ochii noştri se îndreptă însă spre cel Etern”

MONY GHELERTER LA 70 DE ANI

Aș fi dorit să pot publica în spațiul pe care revista mi l-a pus la dispoziție o convorbire cu maestrul Mony Ghelerter, regizor la Teatrul Național „I. L. Caragiale”, acum la aniversarea celor 70 de ani ai dumisale. Întrebările erau notate conștiincios, în carnet, iar primele sonate cam așa: „Sfătate maeștre, știu bine, cită vreme ne trăim activ și intens prezentul (iar dv. îl trăiți, spectacolele dv. proaspăt montate sint o dovadă) nu ne plac amintirile, nu ne place să privim înapoi, nici măcar cu duioșie. Și totuși, iată, aniversarea ne invită la o răsfuire a citorva pagini ale vieții dv. și mă gândeam că poate ați binevoi să evocați la început, pentru cititorii noștri, să zicem contextul familial în care v-ați format. Dv., care urma să ajungeți una din personalitățile de frunte ale teatrului românesc post-belic, aparțineți unei familii de intelectuali care au adus culturii țării noastre, cum bine se știe, contribuții de valoare recunoscută...”

Dar întrebările au rămas în caiet: profesorul Mony Ghelerter se refuză interviurilor. Dintr-o veche — și bine știută! — modestie, din discreție, din neplăcerea de a vorbi despre sine însuși. Dr. Leon Ghelerter, această personalitate științifică marcantă, vechi militant și om de generoasă omenie, care a fondat spitalul „Iubirea de oameni” (azi „Alex. Sahia”) și spitalul ieșean de copii „dr. L. Ghelerter” și al cărui nume este purtat, ca pios omagiu, de străzi din Iași și Sinaia, dr. L. Ghelerter fi era unchi, frate mai vîrșnic al tatălui dumisale. Întreaga familie Ghelerter, de altfel, a avut vechi tradiții de activitate progresistă, socialistă, surorile Ghelerter fiind căsătorite, una cu Max Wechsler, socialistul asasinat de liberali în timpul primului război mondial, cealaltă cu luptătorul Ion Sion. O familie de evrei ieșeni, deci, care a fost animată de nobile idealuri sociale și dotată cu neobișnuite haruri științifice. Generația următoare a dat din nou o personalitate medicală marcantă, dr. Iuliu Ghelerter, profesor de istoria medicinei la facultatea bucureșteană, fiu al dr. L. Ghelerter; dar totodată, cum se vede, a început să se afirme și pe plan artistic: Mony Ghelerter devenea, după 23 August, una din cele mai interesante figuri ale teatrului românesc, regizor al primei scene a țării, profesor, pînă în aceste zile ale împlinirii a 70 de ani, la Institutul de artă teatrală și cinematografică.

Maestrul nu-mi acceptă interviul dar gazetarul, încăpățînat, nu renunță în a-l incita la discuții. Numai așa, maeștre, pentru setea de a cunoaște o biografie puțin obișnuită. Sigur, fără a nota niciunul din răspunsurile dv. Da, voi scrie doar păreri mele, de ziarist care a urmărit îndeaproape viața teatrală a ultimelor două decenii și v-a văzut toate marile dv. spectacole: și „Trei surori”, și „Unchiul Vania”, și „Romeo și Julieta”, și „Ultima oră” a lui Mihai Sebastian și toată acea lungă suită de piese ale noii dramaturgii originale, pe care maestrul Ghelerter le-a lansat de la rampa Naționalului. Dar despre toate acestea mai tirziu, acum m-ar interesa să aflu cum ați ajuns la teatru, maeștre...

Pentru că drumul spre teatru al lui Mony Ghelerter a cunoscut ocolșuri și întîzieri surprinzătoare, pentru că domnia sa a ajuns la teatru la vîrsta la care mulți cunosc consacarea, adică după 35 de ani. Sigur, teatrul a fost o patimă, o obsesie veche, înfiripată din anii copilăriei, cultivată de părinții îndrăgostiți de arta scenei și care și-au dus mereu copiii la Naționalul ieșean și la teatrul de limbă idiş „Pomul verde”, sigur, anii tinereții l-au purtat pe băncile Conservatorului, ca elev al poetului și profesorului Mihai Codreanu. Dar Mony Ghelerter a urmat dreptul: meserie „practică” pentru care n-avea vocație, care îl ținea închis în

sine însuși și fără satisfacțiile împlinirii. Scriitorul Demostene Botez, căruia tînrul avocat Ghelerter i-a fost, la Iași, secretar, timp de 8 ani, îi face acestuia în romanul „Obsesia” un portret în care orice apropiat al său îl poate recunoaște cu „uşurință”: „...era un băiat cult și contemplativ. Avea, poate prin mimetism, oarecari afinități cu maestrul. Era însă un boem integral. Un boem consimțit, delăsător, dezordonat. Slab, palid, cu părul vilvoi, cu nodul cravatei totdeauna strîmb, cu pantofii sclieții și gulerul lung al cămășii ridicat peste gulerul hainei... Purta în toată făptura lui o vesnică stare de nervozitate... avea ochii mari, exagerați ca de o alarmă perpetuă, ca de o spaimă neprecisă.”

Se retrăgea adesea în lumea lui de reverii și era absent. Se depărta complet de tot ce se petrecea împrejur, izbutind să se izoleze... Nu-l interesa nici un proces. În sala de sedință a Curții de Apel, scoatea din buzunarul hainei un Mallarmé într-o ediție mică și-l citea cu pasiune: își păcălea profesiunea. Maistrul îl iubea chiar pentru această detașare, pentru curajul tineresc de a o avea. ...”

Mony Ghelerter își păcălea profesiunea de avocat dar și pe sine însuși, se păcălea lucid, conștient de faptul că nu acesta este drumul său. Și s-a mințit și mai departe, cînd a profesat — timp de patru ani de zile — meseria de gazetar, de fapt de traducător, dactilograf și secretar de redacție al ziarului bucureștean „Le Moment” scos pînă la 9 iunie 1940 — de Alfred Heftner... Și iată că numai anii grei ai războiului, ai teroarei și oprîmărilor rasiste, anii fără slujbă, fără plîne, l-au făcut să-și îndrepte ferici pașii spre teatru, spre Barașeum, adică acolo unde actorii evrei încercau să existe, să joace, să protesteze, în felul lor. În acel nucleu de actori animați de idei înnoitoare — alcătuit din Al. Finți, Beate Fredanov, Maria Sandu, Al. Marius, Willy Ronea — a încercat să-și găsească locul, tot ca actor, Mony Ghelerter. Regretatul Alexandru Finți a fost acela care în timpul re-

petițiilor cu piesa „Gema” de Margaret Kennedy, i-a sugerat — simțind finețea gîndirii și cultura aleasă a noului lor coleg — să se ocupe de direcția de scenă a piesei. Așa a ajuns Mony Ghelerter să-și facă ucenicia de regizor: montînd la Barașeum piese în care se încerca să se conteste, să se strecoare aluzii incendiarie împotriva fascismului, să se vorbească de omenie și umanitate, într-un moment în care rațiunea omenirii părea orbită. Atunci, la una din repetițiile desfășurate într-o sală de restaurant, s-a auzit din sala goală o exclamație: „Cine ești dumneata, domnule, la ce teatre ai mai lucrat?” Era Mihail Sebastian. Cel care urma să dea dramaturgii românești pagini de o poezie delicată și de o amară meditație socială. Cel căruia Mony Ghelerter avea să-i pună în scenă, la Național, cu un succes răsunător, imediat după eliberarea țării, „Ultima oră”; era debutul ambilor, debut de care Sebastian nu s-a putut, din nefericire bucura, din cauza tragicului său sfîrșit.

„Așa a sfîșit Mony Ghelerter în lumea teatrului românesc: anunțînd, la 23 ianuarie 1946, premiera de mare succes a scriitorului Mihail Sebastian, cel căruia nu i se putuse juca decît sub alt nume, în timpul războiului, piesa sa „Steaua fără nume”. Iar istoria acestui gest cutezător făcut de actorii români și scriitorul evreu a fost redată mai tirziu, de Alexandru Mirodan, în piesa „Camuflaj” pe care Mony Ghelerter, tot Mony Ghelerter, o pune în scenă la Teatrul Evreiesc de Stat, într-un spectacol de reală valoare documentară...

În carnetul de reporter era notată o altă întrebare pentru interloculatorul meu: „Aveți o contribuție hotărîtoare în montarea și afirmarea dramaturgii originale socialiste. Care sînt autorii pe care i-ați ajutat să se impună conștiinței publice?” Întrebarea ascundea, firește, cunoașterea lungului șir de piese românești pe care regizorul le-a pus în scenă în răstimpul celui aproape un sfert de veac de activitate, dar — cum interloculatorul îmi refuza din nou răspunsul din aceeași jenă de a-și etala succesele — a trebuit să apelăm din nou la această istorie vie a teatrului nostru. Așa dar, memoria noastră păstrează amintirea faptului că Mony Ghelerter a montat „Citadela sfîrșită” și „Surorile Boga” ale lui Horia Lovinescu, că domnia sa a lansat piesele cu și despre țărani ale Luciei Demetrius și Mariei Banuș, că a pus, mai recent, în scenă piesele lui Paul Everac, Al. Popescu și Iosif Naghlu, și, că de fiecare dată i-a servit cu dăruire pe dramaturgi, fără a-i trăda, fără a-i acoperi, fiind un colaborator activ și nu un uzurpator. Și cine nu știe că numele dramaturgului Alexandru Mirodan a apărut însoțit nu numai de girul Radu Beligan ci și de girul și mîna sigură a regizorului Mony Ghelerter, care i-a pus în scenă marea majoritate a pieselor sale: „Zăriaștii”, „Celebru 702”, „Șeful sectorului suflute”, „Transplantul inimii necunoscute”, „Tovarășul feudal și fratele său”, „Camuflaj”?

Fără îndoială că articolele de specialitate care vor releva și analiza, cu adîncimea și finețea cuvenită, arta regizorală a lui Mony Ghelerter, vor vorbi mai pe larg decît aceste puține rînduri omagiale, despre acea inegalabilă competență a dumisale de a-și face distribuțiile, intuind întotdeauna actorul potrivit pentru rolul potrivit (se poate oare uita colaborarea pasionată a regizorului cu marii actori Aura Buzescu, N. Băltășanu, Maria Fiolotti?) de aceea cutezanță adesea uimitoare de a răsturna inerțiile în aceeași zonă a distribuiri actoricești (nu Mony Ghelerter l-a făcut pe Radu Beligan să treacă de la comedie la drama cehoviană și de aici la piesele militante de actualitate, nu dumnealui a fost acela care a reîmprospătat repertoriul lui Costache Antoniu și Pînteșteanu?). Și fără îndoială că istoria teatrului românesc va consacra pagini și altor mari spectacole clasice — Shakespeare, Cehov, Gorki — cărora regizorul le-a imprimat pecetea măsurii și a gustului dumisale desăvîrșit... Dar nu vorbim încă de trecut, prezentul există, trăiește, e viu, maestrul montează încă spectacole vii și cuceritoare, așa că nu ne place să privim înapoi, nici măcar cu mîndrie, nu-i așa maeștre?

Să privim deci înainte, cu urări de sănătate și forță de muncă, iubite maeștre Mony Ghelerter!

SARA ȘTEIN

STUDII

În editura Paul Siebeck din Tübingen a apărut ampla lucrare a lui H. G. Adler „Studii cu privire la deportarea evreilor din Germania”. Autorul, el însuși fost deportat și deținut în lagăre de concentrare naziste, prezintă un tablou amănunțit al nimicirii de către hitleriști a uneia din cele mai mari comunități evreiești din lume. Pentru elaborarea lucrării sale, care însumează peste o mie de pagini, Adler a cercetat timp de aproape șapte ani numeroase arhive din Germania și din alte țări.

IN MEMORIAM

S-a stins din viață rabinul erudit Hirsch Jacob Zimmels. Născut la Javorov (Polonia), a studiat în diferite ieșivot și apoi a plecat la Viena unde a obținut în anul 1927 diploma de rabin și doctoratul în filozofie. În perioada 1929—1933 a predat cursuri la seminarul rabinic de la Breslau. A părăsit apoi obștea vineză pînă în anul 1939 cînd, o dată cu ocupația nazistă, a fost nevoit să se refugieze în Anglia. În anul 1944 i s-a oferit catedra de Biblie, Talmud și istoria evreilor la Jews College din Londra. Cîteva ani mai tirziu, a devenit director de studii la acest colegiu londonez.

FOLIANTE

În cadrul tradiționalei studieri zilnice a Talmudului, cunoscută sub denumirea de „Daf Haiomi” (Foliantul zilei) a luat sfîrșit la 23 iunie cel de-al șaptelea ciclu de studiu. În ziua de 28 iunie, o dată cu studierea primei file din Tratatul Berahot, a început cel de-al optulea ciclu de studiu talmudic.

Tradiția de a se studia zilnic cîte un foliant (două pagini din Talmud) a fost inițiată de eruditul rabin Meir Sapira din Lublin, la începutul celui de-al patrulea deceniu al secolului nostru. Un eveniment nou în continuitatea acestei tradiții îl constituie începerea editării unor discuri pe care sînt imprimate textele foliantelor talmudului, împreună cu comentariile respective.

FESTIVITATE

În cadrul unei festivități, Congregația Mont Horeb din New York, comunitate a evreilor negri din marele oraș american, a marcat împlinirea a zece ani de păstorie a rabinului Hailou Paris. Născut într-o familie de falași din Etiopia, Hailou Paris și-a făcut studiile rabinice în cadrul Colegiului de studii ebraice al Yeshiva University. În 1965, a devenit rabin al Congregației Mont Horeb, desfășurînd o intensă activitate pentru integrarea comunității evreilor negri în obștea evreiască din Statele Unite.

CRONICĂ

În editura Kohlhammer din Stuttgart a apărut cartea lui Hermann Fechenbach „Ultimii evrei din Mergentheimer”, cronică a unei vechi comunități evreiești din Germania. Este vorba de localitatea balneară Mergentheimer din Württemberg, unde a existat o străveche obște evreiască. Această obște a fost aproape complet nimicită de pogromuri în secolul al XIII-lea. În secolul al XIX-lea, comunitatea s-a reconstituit pentru ca, în timpul celui de-al doilea război mondial, naștiții să facă din Mergentheimer o localitate „judenfrei”.

Autorul acestei cronici este pictor și a ilustrat volumul cu numeroase gravuri care reconstituie momente din istoria obștei despre care a scris.

CULEGERE

În editura Brill din Leiden a apărut culegerea intitulată „Literatura evreiască între Tanah și Mișna”. Volumul cuprinde conferințele ținute în cadrul tradiționalelor „Zile biblice” organizate la fiecare doi ani la Louvain. Textele culegerii aduc o contribuție valoroasă la cunoașterea literaturii evreiești dintr-o perioadă care se întinde pe aproape trei secole — din epoca lui Antioh Epifan și până la răscoala lui Bar Kohba, o perioadă de mari frământări și cu urmări profunde în istoria iudaismului.

INCUNABUL

Celor aproape 150 de incunabile ebraice descoperite până acum li s-a mai alăturat unul. Într-o arhivă din Istanbul a fost descoperit un incunabil ebraic imprimat la Constantinopol în anul 1472. În afară de acesta se cunoaște doar un singur alt incunabil imprimat în Levant, purtând data 1493.

CARTE

Colecția „Studii Mahareliene”, care apar în editura pariziană Klincksieck, s-a îmbogățit cu o nouă lucrare a cunoscutului istoric și eseist André Neher, lucrare consacrată renumitului editor și om de cultură iudaică David Gans (1541—1631). Cartea lui Neher constituie o incursiune în gândirea evreiască din secolul al XVI-lea, în perioada profundelor mutații spirituale determinate de descoperirea Americii și revoluția științifică a lui Copernic. În noua lui lucrare, autorul își propune să ofere o imagine a umanismului iudaic din perioada Renașterii.

RESTAURARE

Au început lucrările de restaurare a muzeului evreiesc din Braunschweig, considerat a fi cel mai vechi muzeu iudaic.

Bazele muzeului din Braunschweig, oraș cu o veche comunitate evreiască și unde Lessing a scris „Nathan înțeleptul”, au fost puse la mijlocul secolului al XVIII-lea. Instituția aceasta de cultură s-a dezvoltat, cuprinzând un mare număr de exponate de mare valoare privind prezența iudaică în Germania și în Europa în genere. O mare parte din aceste exponate au fost însă distruse în anii holocaustului.

Restaurarea se face sub egida Muzeului pentru istorie și cultură din Braunschweig din a cărui inițiativă au fost recuperate numeroase piese ale vechiului

muzeu evreiesc. Unul din cele mai importante și impresionante exponate va fi sinagoga din lemn din Homburg, construită în anul 1766. Acest original lăcaș de rugăciune se numără, din ferice, printre foarte puținele sinagogi care au scăpat de urgia distrugătoare a naștilor.

FOLCLOR

O casă de discuri elvețiană a imprimat un program de cinci din folclorului evreilor sefarzi. Noul disc, intitulat „Gloria sefardică”, reprezintă încă o fereastră deschisă către acest sector al vieții evreiești.

PELERINAJ

Compozitorul Peter Nero din Hollywood lucrează la realizarea unui libret după „Jurnalul Annei Frank”. Mai mulți producători se interesează de compoziția lui Peter Nero pe care intenționează să o transpună și pe ecran.

CONFERINȚĂ

În orașul Rosario a avut loc o conferință a comunităților din orașele de provincie ale Argentinei. În această țară se află cea mai mare obște evreiască de pe continentul sud-american. După date statistice recente, în Argentina trăiesc circa 500 000 de evrei.

LAGĂR

Au ieșit la iveală noi amănunte în legătură cu lagărul nazist pentru copii, care a funcționat la Lodz în timpul ocupației. În acel lagăr au fost deținuți 12 000 de copii între 2 și 14 ani care au suferit cumplite chinuri. Pentru cele mai neînsemnate abateri erau bătuti crunt, zvirliti în carceri, ținuti zile de-a rindul fără hrană. Pentru „vina” de a se fi udat noaptea, un copil de 8 ani a fost pedepsit cu 20 de loviturile de bici și 24 de ore de carceră. Majoritatea copiilor au pierit de foame, boli sau de pe urma loviturilor. Potrivit ultimelor documente găsite, în lagărul de la Lodz au fost exterminați peste 11 000 de copii.

FESTIVITĂȚI

În cadrul festivităților organizate cu prilejul împlinirii a 600 de ani de existență a orașului Schwabach din Republica Federală Germania, s-a vorbit despre vechia comunitate evreiască de acolo și de rolul jucat de ea în dezvoltarea orașului.

Referindu-se la cronică lui J. V. Petzold, vorbitorii au relevat că evreii au trăit la Schwabach de la începutul secolului al XVI-lea. Către sfârșitul celui secol exista acolo o sinagogă, care a fost refăcută în anul 1799. Strada, denumită „Synagogengasse”, și-a menținut acest nume până în 1938.

SEFARZI

O nouă apariție editorială dedicată coreligionarilor de rit sefard: cartea „Sefarzii” de David Sitton. Autorul a vizitat numeroase obști sefarde din cele mai diferite colțuri ale lumii — de la Paris la Sarajevo, de la Seattle la Buenos Aires. El descrie cu o mare bogăție de fapte viața comunitară a celor aproape trei milioane de sefarzi, viața unor comunități evreiești care continuă tradițiile iudaice. O obște cu un mare trecut, care a dat din rîndurile ei personalități ca Maimonide, Iehuda Halevy sau Saadia Gaon și care și-a adus un prețios aport la patrimoniul spiritualității evreiești.

MEMORIAL

Cu prilejul împlinirii a trei decenii de la terminarea celui de-al doilea război mondial, în incinta fostului lagăr de concentrare de la Drancy a avut loc o ceremonie consacrată comemorării victimelor din această „anticameră” a lagărelor de exterminare naziste.

Este în curs de construcție un Memorial, monument care va eterniza memoria celor uciși în acest lagăr nazist din Franța.

ANTOLOGIE

La Buenos Aires a apărut cel de-al 25-lea volum din seria „Maestri ai literaturii idiș”. Pentru a marca acest eveniment editorial, organizațiile culturale evreiești au organizat o festivitate la care au luat parte personalități proeminente ale obștii evreiești din Argentina.

Cu acest prilej a fost prezentată o expoziție cuprinzând realizările din ultimele două decenii din activitatea editorială idiș în Argentina.

CONFISCARE

Tribunalul orașului vest-german Flensburg a ordonat confiscarea unei copii a filmului hitlerist „Evreul Süß”. După cum se știe, acest film a fost turnat în anul 1940 de către cineastul nazist Veit Harlan și era menit să ațite instinctele antisemite și să justifice prigoanirea evreilor.

RECUNOȘȚINȚĂ

Văduva generalului Eleazar Lopez Contreras, fost președinte al Venezuelei, a primit din partea comunității evreiești venezuelene o diplomă de recunoștință pentru aportul ei la salvarea a 300 de refugiați evrei, fușiți din Germania nazistă. În anul 1939, generalul Contreras, pe atunci președinte al statului, a permis unui număr de 300 de evrei să rămână în țară, după ce mai multe țări învecinate le refuzaseră accesul. Acest eveniment a marcat începutul dezvoltării obștei din Venezuela, care numără astăzi circa 15 000 de suflete.

TRADUCERE

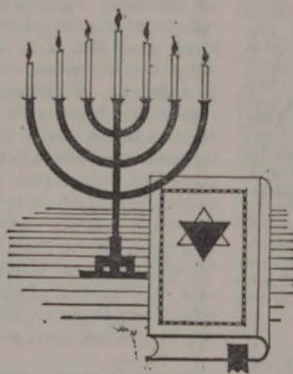
La Londra a apărut în traducere integrală lucrarea lui Simon Dubnov „Istoria universală a poporului evreu”. Prefața ediției este semnată de istoricul Lloyd Gartner, care insistă asupra valorii acestei cărți de mare folos pentru cei ce doresc să cunoască trecutul iudaismului.

CRONICA

Cițiva foști membri ai comunității din Salonic, această mare obște distrusă de naști, au hotărât să tipărească o cronică a prezenței iudaice în acest oraș grecesc, de-a lungul istoriei. Primul volum a văzut lumina tiparului. Cel de-al doilea volum, în curs de elaborare, va cuprinde viața comunității din secolul XX.

DISTINCȚIE

Unul din cei distinși cu „Medalia celor drepți” a Institutului Yad Vașem, este fostul consul al Japoniei la Riga, Sempo Suguhara, care în timpul prigoanei naziste a acordat vize, salvând astfel viața la peste o mie de evrei. Mai puțin cunoscut este faptul că și alți cetățeni japonezi și-au riscat viața pentru a salva evrei aflați în pericol. Un interesant material în acest sens este actualmente strins în arhivele societății japoneze de studii istorice.

CONDAMNARE

Curtea cu jurați din Hamburg a pronunțat o sentință de condamnare la închisoare pe viață împotriva lui Otto Tüchel, plutonier de jandarmi, pentru crime săvârșite la evacuarea ghetoului din Riga, în noiembrie 1941.

VOLUM

În editura „Yad Vașem” a apărut un nou volum din ciclul „Cronica obștilor evreiești”. Volumul este consacrat comunităților evreiești din Bavaria. „Acest volum — se arată în prefață — a fost conceput ca un monument consacrat comunităților nimicate de naști. Istoria îndelungată a unor din aceste comunități este fundalul care înlesnește înțelegerea modului de viață al evreilor din acele locuri”. Cartea, de format mare, de

640 de pagini, conține și numeroase fotografii și reproduceri de documente.

INAUGURARE

La Charmille-Basel, a avut loc inaugurarea unei noi sinagogi construite de arhitectul George Olstein. Sinagoga, în stil modern, este apreciată ca unul din cele mai frumoase lăcașe de cult din acest oraș elvețian.

MONOGRAFIE

Sub auspiciile Institutului „Rav Kook” din Ierusalim, a apărut o monografie consacrată rabinului erudit Reuven Margalit. Monografia, care cuprinde și unele fragmente din scrierile acestui rabin, a fost pregătită pentru tipar de Itzhak Rafael.

ECUMENISM

În cadrul activității ecumenice desfășurate la Stuttgart, s-au organizat „două săptămâni ale fraternității”, în cadrul cărora s-au desfășurat variate manifestări. În încheiere a avut loc o conferință cu proiecțiuni despre „Mesajul biblic al lui Chagall”.

POVESTIRI

Lumea biblică a inspirat în decursul timpurilor un mare număr de scriitori și artiști. Unul dintre aceștia este Ben Zion Fierer, care a publicat două volume de povestiri. Primul volum este intitulat „De la Adam la Avraam” și cuprinde o suită de povestiri din viața patriarhilor. Cel de-al doilea se intitulă „Moșe” și cuprinde o serie de povestiri care și propun să reconstituie cadrul în care a trăit și și-a îndeplinit menirea marele conducător al iudaismului.

RECENSĂMINT

Datele recensământului desfășurat în Zambia la mijlocul anului trecut arată că în acest stat african trăiesc actualmente 950 de evrei. Deși redusă numeric, comunitatea întreține instituții de cult, o școală și un club cultural.

TRADIȚIE

Hans Albert Einstein, fiul celebrului savant, continuă tradiția familiei, consacrându-se științei, dar în cu totul alt domeniu decât ilustrul său înaintaș: în hidrotehnică și hidroenergetică. Profesor la Universitatea Berkeley din California, Hans Albert Einstein și-a dobândit un renume în lumea științifică, în special prin soluțiile pe care le-a găsit cu prilejul marilor construcții hidrotehnice de pe Missouri și Rio Grande.

(סוף אויף זייט 11)

מיט די אויגן פון געסט אויף א ווייל...

(סוף פון זייט 10)

פון ויין מאַטער, וועמענס כתבים זענען אונטערן
דרוק און וועלן בקרוב דערשיינען אין ירו-
שלים. הרב מילער האָט געזאָגט דברי תורה
וועגן דער סדרה פון דער וואָך.
סיעות שלשה סיעות איז פאַרגעקומען אין
באַרטעמפל. ס'ע האָט געזאָגט דברי תורה הרב
יצחק מאיר מאַרילוס שליט"א.

דער קומענדיקער מעת'לעט איז אנגערוסן
געווארן פון הרב מילער "סאג ווי א וואך".
לויט די נעבן די מעלעקעס איז ווי זאלן
זען און מערער זאכן, איז דער פראגראם, באמת,
נעווען אנגעפלאן די צום מאקסימום, אנגיין
לויבן א ביסל פשעטע ווי 10 א ווייגער, ברוציג
שבת אויפן פארקערעטער וואקאל; די רייזע און
דער פראגראם האט זיך פארענדעט דעם צווייטן
אונט פאר חצות. במשך דער צייט זענען בא-
קאנט געווארן די קהילות פון סטושנאווע, דא-
דאהא, באטשאנע, א וויא, א וויאס, א וויאס צא-
בית, פמילע, נסדוד פון רעליגיע, קולטור און סא-
ציאלע הילף.

צוליב מאנגל אין פלאץ קאנען מיר זיך נישט אָפּשטעלן באַריכות - אזוי ווי ס'וואלט ביי אַדאָפּט צו זיין און מיר וואלטן געוואלט - אויף אירן פּרסט פונעם באַזוך. דעריבער וועלן מיר זיך באַזינגן פאַרצושטעלן בלויז אייניקע אסאָפּטן, וואָס זענען באַראַטפֿערטישט.

א ויגעזעס און דער פֿרי, האָט דער רבּ ה' ראַשׁ: שׁימ'אָן דער געסט, באַגלייט פֿון זעמל-שטעכער, געווערלאָסן שטעטל פֿון דער פּעדע-ראַגע, אין וויקטאָר רוס, הויפט-דירעקטאָר פֿון אונדזער „צייטשריפט" זענען אנגעקומען קיין שטעטלעך. פֿונעם וואָקאל, וואו זיי זענען געקומען געוועזן פֿון די מנהיגים פֿון דער דאָרטיקער קהילה, זענען זיי געגאנגען אין דער גרויסער שיל, וואו זיי האָבן געוואָלט מליחות. פֿון האָט געדאוונט סאָרן עמוד י. אראַפֿאַשיש.

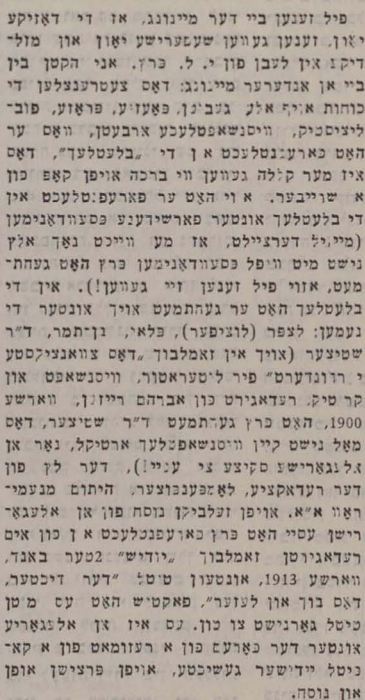
די מאַספֿערע פֿונעם מקום קדוש, די אלטע שטאָדט-אַנזעלע נוסחאות האָבן געמאכט א גרויסן רוש. „איל האָב געהאט דעם אינדרוף פֿונעם און אַזאָ שטימונג און אין אַזאָ מין מקום קדוש האָט אַ מאל געדאוונט מין פֿאַטער און מין וידע" האָט אונדז דערקלערט. וויצענדיק זיך פֿירט, הרבּ ע. מילער.

דער קומענדיקער אביקעטיוו איז געווען דא
 ראקא, און אלטער יטוב פון צפון-אסטרווע,
 וואו די בראנקעס אראויגענווען די קעזיסעס
 פון די איידערער קהילה נאך צוריק מיט פיל יאָר-
 הענדערער. באמט, דא איז געווען און איז אן
 צווייטער מאָס האט זיך נאָך אָפגעהיט אין
 הייבט דאס ספעציעלע לעבן פונעם יידישן
 שטעטל, און די נייט באדינגונגען פון פול-
 קומענדיקער פרייהייט היט אויפן די קהילה פיל
 שוין יענע שטרייבן.

אין בנין פון דער קהילה זענען די געסט בא-
גענוג געווארן מיטן פעזאנג פון וואונדער-
בארן יוגנטזארג, פון דער היינער תלמוד תורה,
דייטשיגס פון מ'לעזאר. די תלמידים האבן
באגרייט אין עפרים די געסט. ה' עליאז דאר-
ליר, דער שטערקסטער פון דער קהילה, האט ער-
געבן אן וואס זענען דער קהילה-שטייט.
דערנאך האט מען באזוכט די קהילה-סידור:
די שטרעקאטיגע, וואס ער עסן טעגלעך, וואס
אדער אן וואס עסן בערך 80 קייל, די צוויי
מוש זאגט, וואס עסן זיין, וואס האבן
מיט קיין משפחות, איז די געסטע באזונגונג.
אין דער גרייטער שול פון דער שטאט איז
פארגעקומען א באגעגעניש פון די היגע יידן.
דער תלמוד תורה כאר האט אויסגעפירט א

רייכן פראגראם און העברעאישע שירים און תלמידים האבן רעציטירט שירים, אויטאריטעט דוק וישראל ענטפערענישן. מיטן צוגרונד זיין חיל-מידים, ווי מיטן רעגלענישן לעבן און דער הקהל, גיט יעדן אפ ר' פנחס זאסעראמאן, וועלכער לאז גלייכצייטיק שווען, בעל תפילה און מלמד. יעדן אונזענהאטט איז ווער נויטק אין דער דראק-קעלער קהלה, וואס עס איז אונטערגעלאזן געווארן דעם סעקרטארט און דער קהלה. עליאז ראדליך, און דער זון: בוימס מענעדזש לאזשיס, דיר מארקט אפערעלאן און אלי בער-אוויטש, א בבוזידישער זון פון 90 יאר.

אויך ר' פנחס וואסערמאן, אין זיין רעדע
האט איר ארויסגעזויבן אז אחריות און
סאמיספאקציע פונעם גייסטן קנאה. ער האט
אונטערגעשטראכן די הילף וואס ער באקומט
פון דער פערטראציע און פערזענלעך פון בר
הראש שליט"א, וועלכער זאגט זיך אפ פונעם
און פון דער גאנצער מיט אנדערער קהילות.
דער בר הראש שליט"א האט געזויגט די
טעטיקייט פון דער קהילה, אונטערוואנדט זיין
דאנקבארקייט פאר די רעאליזירונגען ביו איצט
און זיין איבערצייגונג אז אין גייטס יאר וועלן
די אריינ קומען דער וועלכערס וויכטיגערקייט

איז חיל איך זעבן, אז ווען נחמן מייזל, אן
 דערמאנען וועגן זאגט: "וועגן דער ברייטער
 זאלע, וואס די יוניטוב ביטלעך האבן גע-
 שילט אין די ארבעטערעוואלוציאנער קריגן
 אן שוין האויל באקאנט". וואלט איך געוואלט,
 אבער צוליב מאנגל אין פלאץ און אנדערע
 שטויבן קען אן עס מיר נישט דערלויבן,
 כאטשנעמען יין עסיי "העפטינג אן ערעק",
 פון 18טן באנד אין דער אויסגאבע
 (1925), אין וועלכן פאך איז מיש געווען א
 נביא (אפער וועט אן אנדערע נובליקאציע יא
 איבערדורן אט די נביאישע פאראויסזאגונג
 (1925))

צום סוף וויל איר נאך צוגעבן, או דער
פון פרעגס פלויסיגקייט אוי לויט מיר, מיטגליד
אויך דיר קהל, עס איז בעסער ווי אזוי אויך
וואסאגט ווי כרח זאל זיין קא. צענטורירן אויך
צום איינציגן שאקער, דאס צענטוראלן
כוחות, דאס קאן קיין מעלה נישט זיין, איר זאג
עס אויך קען דעם, וואס איז צווישן אנדערע
ידישע שרייבער (און כנאטורל גלייב פארן)
דענער אז אוועלע, מוטאליטעראליעס, מאטאליזם.
וואס ווי דיר געווען קאצענטראטע אויף איר
איינציקן שאקער, וויסע האט עס געטון אנדערע
גרויסער זיכטער, יעקב פרידמאן (אויך ווי פיר
נישט עס צו האט פארענטלעכט מצר ווי פיר
קורער דעפיליטאציע און זיין אנדערע), וואס
עס בילדעט געווען פאר זיין אויך פאר אונז.
אפער טאקע דערפאר האט פאר, הוב איר ריין
טאלאנט, דאך ווי נישט קונדעס געווען איר
טאלאנט אזוי פאר פארויכערט ארט אין דער
יידישער און אויך וועלטליכע פארשטערן ווע
האט מיט געטעס עס באקומען שלום-לעליכע.
צווישן דיר דייטשלאנד פון דער יידישער
לעטערטור, עס דעלעט מוכר פערט, דאך וויזע
פון דער יידישער לעטערטור און שלום-לעליכע,
וועלכער האט זיך אליין אנגענומען, דאס איינציג
— און פיר, דער פאסטער פון דער מאדערנער
יידישער לעטערטור, ווי אן פראצעס, וואס
און אויך איר דער עקאנאמיק

די יידיש ליטערארישע וועלט האט אָנגע-
מערקט דעם 3טן אפריל דעם זעכציקסטן יאָרצייט
פונעם גרויסן טיטאן פון דער מאָדערנער יידי-
שער ליטעראטור, יצחק לייבוש פּרץ.

אין וועל זיך דא נישט אפגען מיט ביארגא-
פישע דאסן וועגן ברענען, הן צווייטע מאנגל אין
פאזן, זיך צווייטע דעם האט עס זענען נאכאן
אנדערע מקוריים. אין וועל זיך דא אפגעטען
אויף עטלעכע ביארגא-פישע דאסן, וועגן
וועלכע אין האט יא צו מאכן עטלעכע באמער-
קונגען. אין וועל זיך אפגעטען אויף די
בארשטע יאגאטוב בלעטליך, ארויסגעגעבן
פון י.ל. ברין אין הארשע, 1894—1896, אין
צוויי מקוריים. ערשטע מקורען פון 10 בלעט-
לעך, צו 64 זייטן יעדעס, יא צווייטע מקורע
פון 7 בלעטלעך, צו 32 זייטן יעדעס (עקסאקסא-
פון דער יאגאטוב לעטסטארט אין ברעסלען
ז. רי. ען, הארשע 1914, זייט 708). דאס זעל-
ביקע מקורע ערשאַנט דאס אין אויף זייט 503; יא-
טוב בלעטליך, אפערע האט ארויסגעגעבן אין
יאגאטוב 1894—1896.

אבער נישט נאר רייזען, נאר אלע מיני
ריס וואס איך האב געפונען ביים היינט, זיין
מיידל בתוכו, גיבן אלץ אויף, אי דעם
נאמען אי די דאסע, זעכער וואס זאל אי
טון, אלץ איך האב פאר מיר א באנן פון אים
בלעטלעך אלץ דאך איז נישט דוקא אונז!
דער באנד אונדזערער דאס אויפן שערבלאט
פריי'ס בלעטליך, זיירנאל פיר ליטעראטור,
געזעלשאפט פון עקאמאטע, פערלאט פון
לידסקי בוכהענדלער וואראש תרס"ג. וון אים
דעם שערבלאט איז צו נון אלץ אונדז איז דאס
יאר נישט 1894, נאר שבת איז נישט יאר
טוב'לעטליך, נאר פריי'ס בלעטליך" אין טיטל.
אויב מען אנאליזירט דעם הוכן געפינט מען נישט
מער ווי 5 בלעטלעך טאקע בלעטלעך יארטוב, ון
אויבערעקע זענען געלעגנדיגטעס סיי צו שבת,
ליג בערע, טשעהביאד, ווארעם, וואס זענען
דא קיין יארטובים נישט. און צווישן שער-
בלאט, דעם איינציקסטן לייזעט מען פריי'ס
בלעטליך, זיירנאל פיר ליטעראטור, געזעלשאפט
פון עקאמאטע, ערשטער באנד, פערלאט "פריי-
וועט, וואראש".

אין עס מעגלעך, אז דאס יאָר זאל נישט זיין
ריכטיק אָנגעגעבן, ווייל אונדזער באַנד זאל
זיין ספעציעל אָנגעדרוקט, פאַר אַ נייער אויס-
גאַבע?

דערנאך האָב איך נאָך אין באַמערקונג וועגן
כּמות פּונעם זשורנאַל: זיי זענען נישט
אזוי חזק רייזט ווייזט אָן. איין זאך איז ביי אים
ווייזט אויס יאָ ריכטיק, אז ס'זענען דערשיינען
בסך-הכל 17 בלעטלעך. אזוי גיט אָן אויך נחמן
מיינל.

אין אונדזער באנד זענען אריין בלויז 15
אזעלכע בלעטלעך: לכבוד פסח, כל המירא
(לכבוד פסח), דער עובר, א' בלעטלעך אויף י"ב
(בער), דער פיל און בויגען (א' ל"ב ב"ב
בלעטל), גרינס אויף שבועות (דאס אוי דאס
איינציקע האט דאס דעם אונטערשטעל "יורדעטעל"
בלעטל" לכבוד שבועות), דער תענית (א' שבת
פאר תחנון בלעטל), די טרייט (א' שבת תחנון
בלעטל), דער שופר (א' ראש השנה בלעטל),
הושענא, דאס לייכטל, שבת האונטע, הנ"טאש,
שבת טובה, עונן שבת, המשה עשר.

אס די אויבערעכנטע 15 בלעטלעך זענען
אויגערשטענדע זינט צוויי קאפאנעס און
א.ו.ו. פערשערס, דאס הייסט אן א. בויגן.
זעכצן זייטן בוכפארמאט האט דא 32 זייטן.
פון 15 אויסגעקענטע בלעטלעך זענען אלע
32 (דאס הייסט, צו א נאראלן דרוקבוך)
נון 16 זייטן). בלויז דאס פון זיי זענען
טאטאל, מיט 64 זייטן (קאפאנעס): כל חמירא
טעלעגראפיש.

סע ווייזט אויס אז אט די אויסגאבע אין איבערזעצונג געווארן נאך אלטע מאטריען, ווייל די העפט „דאס ליכטל“ האט אויף זייט 3—4 דעם טיטל פון דער פריערדיקער העפט „הושענא“. אזוי האט אויך די העפט „חמשה עשר“ אין זייט 2—2 דעם טיטל פון דער פארלעצער העפט „עונג שבת“.

אלע מרפאשער זענען איינשטעמיק ביי
דער מ.ו.ג. אויף פערזאנען פון די "יוגנטוב
ליסטעלעך" אין געווען פאר ארבעטן און שפעטער
פערזאנען, ווען ער איז געקומען אין קאנאטאק
מיט אים, און אומגעפער פארזאמלונגען.
אין דער פערזאנען האט ער אנגעהויבן זיין רעד-
וואלדיגקייט און ער האט געזאגט "בלעט-
לעך" גוטא דעם אראפרייט געווארן דורך די
ארבעטער קינדער. פאר וואס זעט האט ער זיי
געזען פאר אים יוגנטוב, און טראגט א רעד-
לייגען מאראטערז איז דער הירושן אז זיי
דער ייט, דאקא איז די יארן זענען איינס
געשייט מיט זייערע פערזאנען פאר אים
און ער האט געזאגט "אויסגעווארען" און

וויבירינדיקע באגריסונגען פון בירודלעכע
ליבשאפט האבן געזען דער תזוילאס מילער,
וועלכער האט ווישן אדערן, געזאגט אז "א
קליע פולסירט אן אמתדיק יידיש
לעבן" און אינזשינער משה טאנדיטניק.
דער ווייטנדיקער געזאגט אין געזען אין
פאראמעטראן, וואס ער קעניטשט אור א
הקילה וואס פיל אויפגענוהן פונעם אמאליקן
שטעטל. ער פארזאמלט און די באגענישן מיט
די העג יידן און פארעקומען אין דער הויכער
שיל, אן איינדרוקספולע ארכיטעקטאנישע גע-
ביידע. באגריסנדיק די חשובע געסט, האט ה'
ווייטנ, דער פרעזידענט פון דער קהילה,
פארשטעלט די רעזוליוורונגען ווייטנ: ער
פארשטעלט 4 שילן, א תלמוד תורה קורס. א
בסערע קאנטניערס פארזיכערט שטעלנע דאס אפן
אמאל 70 יידן, און ס'פאקיאלירט א מעדיצינישער
פונקט פאר טראטאמענטן און פאר באווען אין
דער היים א.א. דער וואס מירט אן מיטן הינד
שלייגעלען לעבן אין דערלעך כבודדיקער פאר-
טראטאמאנישע, דער שטח.

מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט איז
אויסגעהערט געווארן די דרשה פון רב הראשי
שליט"א. ווי אויך די באגריסונגען פון הרב מר
לער און אינזשיניער טאנדייטניק. מיטאג האט
מען געגעסן אין דער לשדער קאנטינע.

דער באורד און יאס האט זיך אנגעהויבן מיטן ארעסטירן אויפן בייהיים, וואס אזוי אן אימ פרייטליכגורדיקער בייזהייט וועגן דער רייכער ארגאניזאציעס וועגן דער הויכער קהילה, וועגן זיך אנגעזעענע סטאגים אירע. דא עפשינען זי אלעט מצבות פון הונדערטער יארן, קברים פון בארימטע ברנים, וועלכע האבן אנגעפירט במשך זיין צייט מיט דער דאזיקער קהילה און וואס איז איר היינט אן ארט פון העסחמות הנפש פאר די יידן ארט באוולן ווייזער קברים. אויף א סבבאדיק ארט עפשינען זיך קברים פון די העכערע 500 יידישע אשכנזים און זעלנער וועלכע האבן זיך מקריב געווען פארן פסטערעליזאציע דער ערשטער וועלט־מלחמה. א ביסל אויפער עפשינען זיך א מצבה און פון פשוטוהדיקע קברים פון 11000 פרומע, וקנים און מינדער, וועלכע זענען אומגעבראכן געווארן דורך די פאשיסטן בעה דעם פארגאס אן יאר 1941. דער רב הראשי שליט"א האט געזאגט אז אל מלא רחמים און א קדיש לעילוי נשמות פון די אומ־ברכטע בעי קידוש השם.

באגלייט פון ד"ר שמעון קויפמאן, דער האר-
ביקער פרוידענט פון דער יאסער קהילה, זע-
נען באזוכט געווארן עטלעכע קהילה-אינסטיטוטן
ציעס. א באזונדערן רושם האבן געמאכט די
תלמוד תורה קורסן, וועלכע ווערן אנגעפילט
פון שווער דאזבער, פראפעסאר י. קארא און
אינזשיניער באבאר.

א גרויסע צאל יידן האבן זיך באטייליקט אין דער פארזאמלונג אין דער גרויסער שיל, וועלכע איז אלט העכער 300 יאָר. אין זייער נאָמען און אין נאָמען פון דער גאנצער סהילה האָט

ד'ר ש. קויפמאן געהאלטן א ווארעמע באגריי-
סונגס נרעדע. ער האט דעמאנט דעם רייכן עכר
פון דער קהילה, דער בארימטע פערזענלעכקייט
וועלכע זענען ארויס פון דא - רבנים, גער
רעכטע, שרייבער און אסאך, קעמפער אויפן
געביט פון אסאציאלן פארשריט - און זייעלע
האבן נאך נאך מער בארימט געמאכט אסאך
דאזיקע קהילה. אונטער דער אנפירונג פון
אנדאווער גייסטליכן מנהיג, הרב הראשי דער
שטעט רוזן ש"ט"א, האט ווייטער דעקאנט דער
רעדנער, זעצן מיר פאר אסאך יאן געלעבדיגע טרא-
דיציע. מיר האלטן אויף די רעליגיעזע מסודות.
מיר באזארגן דעם צווינג דור און זאל האבן
די מעגלעכקייט צו לערנען, דער הייליקע שפראך.
דאס אלץ יידישע געשיכטע, מיר באזארגן די
זקנים פון דער קהילה אזוי ווי עס האבן געטאן
אויך אונדזערע פארהייערעטע. מיר זענען אלע
דיקע קהילה, וועלכע זענען און וועלן לעבן.
פריער הרב הראשי ש"ט"א האט אויסגעדריקט
זיין קדושה און עמאציע וואס ער האט געזעט
מאל ווען ער געפינט זיך אין דער קהילה
קדושה. עס האט באגריסט די אנפירונג און
אלע יידן פאר ווירע רעאליזירונגן ביז איצט,
פאר זייער הייליקן ווילן פארצוועגן דאס יידיש-
פאן, אונזשינסנדיק א שלעכט טובה.

הרב עזריאל מילער האט אויסגעדריקט זיינע
געדאנקען און געפילן וואס ער האבן ביי אים
ווערקט ער באוון די יידישע קהילות פון
רומעניע. דא האט אנגעהויבן א די רעאליסטישע
האט איבערגעשטיגן זיינע דעראוסטונגען און
אז ער וועט דערציילן וועגן דעם דא גע-
זענעם און איבערגעשטעלט און די יידן ווא-
ס די גרויסע יידישע ארגאניזאציעס פון אמעריקע.
אויך מ. מאדייטינק האט געדאנקט פאר דעם
ווארעמקען אויפנעם וואס ער האט אים געמאכט
און אים געבען די מעגלעכקייט זיך צו באקע-
נען מיט די רעאליזירונגען פון די קהילות.
אונטן, און שוין שטארק, האט אים די קהילה-
מיינונג געווינן און קעגן ליידיג די נאכט

